

ព្រះរាជបណ្ណាល័យកម្ពុជា

កម្មវិធីសិក្សា

សៀវភៅចេញរាល់ខែ ពីព្រះរាជបណ្ណាល័យ

ឆ្នាំគម្រប់ពីរ

ឧប្ប ៤

ក្រុងភ្នំពេញ

រោងព័ត៌មានក្រសួង ផ្លូវលេខ៧៧

គ្រឹ. ឆ្នាំ ១៩៤៧

ច. ស. ២៤៧០

គ្រូមង្គលិកស្តីពីស្វ័យភាព

COMMISSION DES MOEURS & COUTUMES

អគ្គនាយកស្រាវជ្រាវ ផ្នែក-មេ

បញ្ជីរឿង

ទំព័រ

- ១- សេចក្តីស្រង់ពីសំបុត្រ ១ ភ្ជាប់ ផែនលោក ល្វី-ហ្វីលីប្វ ថ្ងៃដែលសេចក្តីបន្តិច
ចុតហាយ ព្រះអង្គម្ចាស់ក្រុមព្រះ នរោត្តម រាណាវិស្ស អំពីសេចក្តីចំរើន
របស់ព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក្រុមការ ផ្គុំ-ម៉ៅ ប្រែជាភាសាខ្មែរ . . . ៣២៣
- ២- ព្រះធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រ ព្រះមហា នន្ទ ប្រែពីបាលីមកជាខេមរភាសា . . . ៣២៧
- ៣- សេចក្តីពណ៌នាតាមគោលខ្លះក្នុងសេចក្តីអធិប្បាយរបស់លោកល្វី-ហ្វីលីប្វ
ដែលមានសារធានថា អំពីការចងក្រងក្នុងប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន ម៉ាជី-
ម្វីអាហ្វ្រិកលើការប៉ុន្មាន ពណ៌នាប្រាជ្ញ ក្រុមការ ផ្គុំ-ម៉ៅ ប្រែចេញជា
ភាសាខ្មែរ ៣៥៥
- ៤- អំពីសាលាបារាំងសេសនៅក្នុងបូព៌ាប្រទេសក្រុមការ ផ្គុំ-ម៉ៅ ប្រែពីភាសា
បារាំងសេស មកជាភាសាខ្មែរ ៣៦៣
- ៥- ដើមកំណើតប្រាសាទអង្គរ លោកល្វី-ហ្វីលីប្វ បានហ្វានសាលាបារាំង
សេសនៅក្នុងបូព៌ាប្រទេសអធិប្បាយ ក្រុមការ ផ្គុំ-ម៉ៅ ធ្វើការនៅ
ព្រះរាជបណ្ណាល័យ ប្រែជាខេមរភាសា (អ) ៣៩៥
- ៦- គតិលោកឬ ភ្ជាប់ទូន្មានខ្លួន ឧកញ៉ាសុត្តន្តប្រឹជានីន្ទ រៀបរៀង (ត) .
(អត្ថបទគតិលោកនេះ មិនបានលើកយកមកបោះពុម្ពជាថ្មីទេ
ព្រោះមានចេញផ្សាយជាសៀវភៅរួចហើយ)

សេចក្តីស្រង់អំពីសំបុត្រ ១ ច្បាប់ ពិលោក ល្វី-ហ្វី ឡាវ ដែល
ជាអ្នករៀបរៀងពង្សាវតារព្រះពុទ្ធសាសនា ដែលបានបោះពុម្ពក្នុងទស្សនា-
វដ្ត កម្ពុជសុរិយា ក្នុងឆ្នាំទី ១ ។

លិខិតនេះ ជាសេចក្តីតបនឹងច្បាប់ ១ ច្បាប់ ដែលព្រះ-ង្គមាស់
ក្រុមព្រះ ឧបាសម ភា ឡាវ ផ្សំ ទីអគ្គមហាសេនាធិបតី អធិបតីក្រុមជំនុំ
កាន់កាប់ព្រះរាជបណ្ណាល័យ តាងនាមក្រុមជំនុំទាំងអស់ ថ្ងៃសេចក្តី
សោមនស្ស ដែលទ្រង់តាប់ព្រះរាជហឫទ័យ នឹងកិច្ចការដែលលោក
ល្វី-ហ្វី ឡាវ បានធ្វើ ដើម្បីជួយឧបត្ថម្ភគាំទ្រដល់ព្រះរាជបណ្ណាល័យ ។

ក្រុមការ ជំនុំ-ម៉ែវ ធ្វើរាជការក្នុងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ជាអ្នកស្រង់
សេចក្តី ហើយប្រតិភាសាប្រាំនិមកជាភាសាខ្មែរ ។

សេចក្តីស្រង់

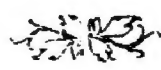
.
.

មិនជាកន្លងឆ្ងាយប៉ុន្មានពី ៣៖ ឆ្នាំហើយ ដែលទួលបង្គំជាខ្ញុំ បាន
ឈានជើងជាន់លើដីក្រុងកម្ពុជា ជាដំបូងបង្អស់ ហើយក្រោយពីកាល
នោះមកទួលបង្គំជាខ្ញុំ បានត្រឡប់មកក្នុងក្រុងកម្ពុជាវិញ ជាច្រើនដង
ទៀត ក្នុងឱកាសដែលទួលបង្គំជាខ្ញុំមកម្តង ៗ នោះ ទួលបង្គំបានសេចក្តី
សប្បាយរីករាយ បានសេចក្តីស្រឡាញ់ជាថ្មីទាំងអស់គ្រប់ៗ ពេល សេចក្តី
ស្រឡាញ់ ដែលទួលបង្គំមានចំពោះដល់ក្រុងកម្ពុជានេះ ទួលបង្គំទំព្យា-
យាម មិនឱ្យសាច់ស្នូលទៅវិញឡើយ ហើយទួលបង្គំស្មានថា សេចក្តី
ព្យាយាមនោះ បានសម្រេចដោយប្រកាសខ្លះហើយដែរ ទួលបង្គំជាខ្ញុំមាន
សេចក្តីសាទរដោយពេញទី នៅវេលាដែលបានឃើញសេចក្តីក្នុងចុះ-
ហ្វាយ ដែលទ្រង់ប្រារព្ធដល់កិច្ចការដែលទួលបង្គំបានធ្វើនោះ ។

ទួលបង្គំជាខ្ញុំមានសេចក្តីសាមនស្ស ដោយចំណែកអំពីកិច្ចការខ្លះ
ដែលទួលបង្គំបានធ្វើ ដើម្បីជាប្រយោជន៍ដល់ព្រះរាជបណ្ណាល័យរបស់ទ្រង់
ដែលបានសេចក្តីចម្រើនដោយរហ័សនាស់ ដោយអំណាចសេចក្តីប៉ិនប្រ-
សប់និងសេចក្តីស្មូតត្រង់ របស់នាងក្រមុំ កោះប៊ុំឡែស ហើយនិង

ដោយអំណាចសតិចញ្ញា និងគំនិតយោបល់យ៉ាងខ្ពស់ របស់ក្រុមជំនុំ
កាន់កាប់ទាំងឡាយ សេចក្តីដែលមនុស្សជាតិគ្រប់ថ្នាក់ក្នុងលោកសន្និវាស
បានទទួលស្គាល់ហើយ អបអរសាទរនឹងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ព្រះមហាវង្ស
សេចក្តីដែលព្រះរាជបណ្ណាល័យបានផ្សាយ មានទស្សនាវដ្តីជាដើម ដែល
ជាការមានប្រយោជន៍នោះ បានជាភ័ស្តុតាង ថាភិក្ខុការដែលមន្ត្រីនេះបាន
ធ្វើ ត្រូវចំណេះចិត្តចុះរបស់ជាតិខ្មែរ គឺថាព្រះរាជបណ្ណាល័យបានបង្កើត
ឡើងពាន់ទៅលើវិធីដ៏ត្រឹមត្រូវ និងគោលចារឹកដ៏ប្រសើរ ទូលបង្គំជាខ្ញុំសូម
ឧទ្ទិសកុសលរាសី និងគុណសម្បត្តិចំពោះដល់ព្រះរាជបណ្ណាល័យ សូម
ឲ្យបានសេចក្តីចម្រើន បិតថេរចរកាលតរៀងទៅ ហើយសូមឲ្យបានជួប
ជុំនិងមិត្តដ៏ប្រសើរជាច្រើនឡើងទៀត ដើម្បីជួយគាំទ្រថែមជាមួយនឹងមិត្ត
ចាស់ទាំងប៉ុន្មាន ហើយជំនុំមិត្តរបស់ព្រះរាជបណ្ណាល័យទាំងឡាយនោះ
សូមទ្រង់ករុណារិសេសរាប់ទូលបង្គំជាខ្ញុំបញ្ចូល ១ ផង . . .

ស្វី-ហ្វី ឡាត

ព្រះធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រ

ព្រះមហា នន្ទ

ប្រែពីបាលីមកជាខេមភាសា

ធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រប្បកាសនំ

ពាក្យប្រកាសផ្ដើមនឹងសូត្រនូវព្រះធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រ

ចណ្ណាអ្នកបម្រើនឹងសូត្រធម្មចក្កនោះ ត្រូវឲ្យតែម្នាក់ឬពីរនាក់សូត្រ

ប្រកាសថា ៖

អនុត្តរំអភិសម្ពោធិ សម្ពុជ្ឈិតាតថាគតោ បដិមំ-
យំអនេសេសិ ធម្មចក្កំអនុត្តរំ សម្មទេវបវត្តេន្តោ
លោកេអប្បដិវត្តិយំ ។

ព្រះគថាគតជាម្ចាស់ ទ្រង់បានត្រាស់ នូវព្រះ អនុត្តរសម្ពា-
សម្ពោធិញ្ញាណហើយ កាលព្រះអង្គប្រកាសនូវធម៌ដែលឥតមានអ្នក
ឯណាមួយក្នុងលោក និងអាចឲ្យប្រព្រឹត្តទៅបាន មានតែព្រះអង្គទើបអាច
ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅបានដោយប្រពៃពិត ទ្រង់បានសម្ដែងហើយ នូវធម្មចក្ក
ដ៏ច្រសើរឯណាជាមុនដំបូង ។

យត្តាត្យាតាឧកោអត្តា បដិបត្តិចមជ្ឈិមា ចត្វស្វា-
រិយសក្ខេសុ វិសុទ្ធិញ្ញាណទស្សនំ ។

គឺជាធម៌ដែលជាផ្លូវប្រតិបត្តិវិធីលាមកកាកសំណល់ ថយថោកទាបខ្សោយ
ពីរប្រការ និងផ្លូវប្រតិបត្តិជាកណ្តាល និងប្រាជ្ញាដែលឃើញជាក់ច្បាស់
ក្នុងអរិយសច្ចៈទាំងឡាយ ៤ ជាប្រាជ្ញាបីបរិសុទ្ធ ដែលព្រះអង្គបានសម្តែង
ហើយក្នុងព្រះធម្មចក្កវគ្គ ។

ទេសិតិយ្យបរាជេន សម្មាសម្ពោធិតិវត្ថុនំ នាមេ.
នវិស្សត្ថំសុត្ថំ ធម្មចក្កប្បវត្តនំ វេយ្យាករណាចារេន
សង្កឹតន្តម្ហណៈមសេ ។

យើងទាំងឡាយចូរសូត្រនូវព្រះធម្មចក្កនោះ ដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ
ជាធម្មរាជ ទ្រង់សម្តែងហើយប្រាកដ ដោយឈ្មោះថាធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រ
ជាព្រះសូត្រប្រកាសនូវសម្មាសម្ពោធិញ្ញាណ គឺប្រកាសឲ្យដឹងថា ព្រះអង្គ
ប្រាកដជាបានត្រាស់ច្បាស់ ជាព្រះសព្វញ្ញាទូលើ ជាព្រះសូត្រគឺព្រះ
សង្កឹតិកាចារ្យ បានប្រជុំគ្នាសង្គាយនាំរៀបរៀងដោយរាជ្យបដិបាត
វេយ្យាករណ៍ គឺជាព្រះសូត្រឥតមានភាពងឿយ យើងត្រូវសូត្រឲ្យព្រម
គ្នាក្នុងកាលនេះហោង ។

ធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រ

ឯវិម្មេសុត្តិ

ព្រះធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រនេះ គឺឈ្មោះមានន្ទុចរ បានស្តាប់មក
ហើយដោយអាការៈដូច្នេះថា ៖

ឯកំសមយំ ភកកំ ពាកណសិយំ វិហារតិសិបនេ
មិគទាយេ ។

សម័យមួយព្រះដ៏មានព្រះភាគ ទ្រង់គង់នៅក្នុងព្រៃ ឥសិបនមិគទា-
យវន ជិតក្រុងពាកណសិ តត្រឡោកកកំភិក្ខុអាមន្តេសិ ។
ត្រានោះព្រះដ៏មានព្រះភាគ ទ្រង់ត្រាស់ហៅបញ្ជាវត្តិយភិក្ខុទាំងឡាយ
មកហើយ ទ្រង់ត្រាស់ទេសនាទូលំព្រះធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រថា ៖

ឡេមេភិក្ខុវេអន្តាបព្វជីតេននសេវិតព្វា ម្នាលភិក្ខុទាំង
ឡាយ អន្តរមិ គឺសេចក្តីលាមកអាក្រក់ទាំងឡាយពីរយ៉ាងនេះ បព្វជិតមិន
គួរសេព គឺថាមិនគួរប្រព្រឹត្តឡើយ កតមេឡេ អន្តរមិទាំងឡាយពីរ
យ៉ាងនោះ ដូចម្តេច ។

យោនាយំ កាមេសុ កាមសុខល្លិកានុយោកោ
ហិវោ កម្មោ! ចាវុជ្ជនិកោ អនិយោអនត្ថសញ្ញិតោ ។

គឺការប្រកបខ្លួនឲ្យជាប់ជំពាក់នៅដោយកាម ក្នុងកិលេសកាមនិង
វត្ថុកាមទាំងឡាយឯណា ជាធម៌របស់អ្នកស្រុក ជាប់ស្រួចជួន មិនមែន
ជាប់ស្រួចព្រះអរិយ មិនមែនជាការប្រកបដោយប្រយោជន៍ឡើយនេះទេ ។

យោនាយំ អត្តកិលមនា នុយោកោ នុក្ខោអនិ-
យោអនត្ថសញ្ញិតោ ។

គឺការប្រកបសេចក្តីឡើយហត់ដល់ខ្លួន គឺថាការខំប្រឹងប្រព្រឹត្តកាន់
វត្ថុបែបយ៉ាងនៃត្រូតូរីយ ឲ្យតែឡើយខ្លួនឥតអំពើ ឯណាដែលជាហេតុ
នាំឲ្យតែលំបាកកាយទេ ។ មិនមែនជាធម៌របស់អរិយ មិនមែនជាការ
ប្រកបដោយប្រយោជន៍ឡើយនេះទេ ។

ឯតេតោភិក្ខុវេទុកោអន្តេ អនុបកម្មមជ្ឈិមាបដិ-
បទា តថាគតេនអភិសម្ពុទ្ធា ចក្កុកករណី ញាណក-
រណី ឧបសមាយ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ និព្វា-
នាយ សំវត្ថុតិ ។

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ មជ្ឈិមបដិបទា គឺសេចក្តីប្រតិបត្តិជា
កណ្តាល ដែលមិនលាយច្រឡំនឹងអន្តរមិ ទាំងឡាយពីរយ៉ាងនោះ នោះ
ឯង ដែលតថាគតបានគ្រាសជ័ងហើយ ជាសេចក្តីប្រតិបត្តិធ្វើឲ្យកើត
បញ្ញាចក្កុ (ភ្នែកគឺប្រាជ្ញា) ធ្វើឲ្យកើតសេចក្តីជ័ងច្បាស់ប្រាកដ
រមែងប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីសេចក្តីខ្ជាប់ ដើម្បីសេចក្តីជ័ងចំពោះ ដើម្បីសេចក្តី
ជ័ងដោយប្រពៃ ដើម្បីសេចក្តីរំលត់ទុក្ខ ។

តតមាចសាភិក្ខុវេមជ្ឈិមាបដិបទា តថាគតេន-
អភិសម្ពុទ្ធា ចក្កុកករណី ញាណកករណី ឧបសមាយ
អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ និព្វានាយ សំវត្ថុតិ ។

ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ មជ្ឈិមបដិបទ្ធាវសោភ័ត្ត បាទត្រាស់
 ដឹងហើយ ដែលថាជាសេចក្តីប្រតិបត្តិធ្វើឲ្យកើតបញ្ញា ចក្ខុ (ក្នុងគឺ
 ប្រាជ្ញា) ធ្វើឲ្យកើតសេចក្តីដឹងច្បាស់ប្រាកដ រមែងប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីសេចក្តី
 ម្លាប់ ដើម្បីសេចក្តីដឹងចំពោះ ដើម្បីសេចក្តីដឹងដោយប្រពៃ ដើម្បីសេចក្តី
 រលត់ទុក្ខនោះដូចម្តេច ។

អយមេវិអរិយោអដ្ឋង្គិកោមគ្គោ

អដ្ឋង្គិកាមគ្គ គឺធម៌ជាផ្លូវមានអង្គ ៨ ជាគ្រឿងចេញដើរទៅចាក
 សឹកស្រូវគឺកិលេសនេះឯង ហៅថាមជ្ឈិមបដិបទ្ធា ។

សេយ្យដ៏ធំ អដ្ឋង្គិកាមគ្គនោះដូចម្តេច ឯអដ្ឋង្គិកាមគ្គ
 នោះ គឺ : សម្មាទិដ្ឋិ គឺប្រាជ្ញាដែលយល់ត្រូវ ១ សម្មាសង្ក្ខប្បា
 គឺគម្រោះត្រូវ ១ សម្មាវាចា គឺសម្តីត្រូវ ១ សម្មាកម្មវេទនា គឺការងារ
 ត្រូវ ១ សម្មាអាជីវេ គឺកិរិយាចិត្តមជ្ឈិមត្រូវ ១ សម្មាវាយាមោ
 គឺព្យាយាមត្រូវ ១ សម្មាសតិ គឺសេចក្តីរលឹកត្រូវ ១ សម្មាសមាធិ
 គឺវិយាគម្ពលចិត្តត្រូវ ១ ។

អយំខោសាភិក្ខុវេមជ្ឈិមាបដិបទ្ធា តថាគតេនអ.

ភិសម្ពុទ្ធា ចក្ខុកករណី ញាណកករណី ឧបសមាយ
 អភិញ្ញាយ សនោនាយ ទិព្វានាយសំវត្ថុតិ ។

ម្ចាស់ក្នុងទាំងឡាយ អង្គនៃកមត្ត នេះឯង ដែលហៅថា
មជ្ឈិមបដិបទា ដែលគេបានស្រាវជ្រាវហើយនោះ ជាសេចក្តី
ប្រតិបត្តិធ្វើឲ្យកើត បញ្ញាចក្ខុ (ភ្នែកគឺប្រាថ្នា) ធ្វើឲ្យកើតសេចក្តីដឹង
ច្បាស់ប្រាកដ រមែងប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីសេចក្តីម្ខាង ដើម្បីសេចក្តីដឹង
ចំពោះ ដើម្បីសេចក្តីដឹងដោយប្រពៃ ដើម្បីសេចក្តីរលត់ទុក្ខ ។

ឥទ្ធិទោបនកិត្តវេ ទុក្ខក្កំអរិយសច្ចំ ជាតិបិទុក្ខា
ជរាបិទុក្ខា ព្យាធិបិទុក្ខា មរណមិទុក្ខក្កំ អប្បយេហិ
សម្បយោតោទុក្ខា បិយេហិវិប្បយោតោទុក្ខា
យមិទ្ធិន្ននលកតិកមិទ្ធិទុក្ខក្កំ សំខិត្តនបញ្ចប្បទានក្ខត្តា-
បិទុក្ខា ។

កិរិយាកកើតនៃខន្ធក្តី ម្ចាស់ក្នុងទាំងឡាយសេចក្តីចាស់ស្រាវជ្រាវនៃ
ខន្ធក្តី ឈឺចាប់នៃខន្ធក្តី បែកធ្លាយនៃខន្ធក្តី ក៏ជាទីនាំមកនូវទុក្ខ សភាពប្រ-
កបនៅដោយសត្វ និងសង្ខារទាំងឡាយដែលមិនជាទីស្រឡាញ់ពេញចិត្ត
ក្តី ព្រាត់ប្រាសចាកសត្វ និងសង្ខារទាំងឡាយ ជាទីស្រឡាញ់ពេញ
ចិត្តក្តី ក៏ជាទីនាំមកនូវទុក្ខ កាលបើប្រាថ្នាខ្ពស់តែឯណាមួយហើយ មិន
បាននូវវត្ថុនោះក៏ជាទីនាំមកនូវទុក្ខ ឧបាទានក្នុងទាំងឡាយ ដែលព្រះដ៏
មានព្រះភាគសម្តែងហើយ ដោយសេចក្តីបំប្រញំ ក៏ជាទីនាំមកនូវទុក្ខ កង
ទុក្ខមានកកើតនៃខន្ធ ៥ ជាដើមនេះឯង ឈ្មោះថា ទុក្ខក្កំអរិយសច្ចំ ។

ឥតទោបនកិត្តវេទក្ខសមុទយោអរិយសង្ខយាយំ
តណ្ហាចាតោត្ថវិកាទន្ធិរកសហកតាតត្រតត្រាភិទន្ធិន្ត
សេយ្យដ៏ធំ កាមតណ្ហា កវតណ្ហា វិកវតណ្ហា ។

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តណ្ហា ឯណាមានប្រក្រតីតាក៏តង់នូវកតថ្មី
ដល់ព្រមដោយសេចក្តីត្រេកអរក្នុងរាគ មានប្រក្រតីទ្វិ្យត្រេកអរក្នុងកតនោះ
តណ្ហានោះដូចម្តេច តណ្ហានោះ គឺកាមតណ្ហា ១ កវតណ្ហា ១
វិកវតណ្ហា ១ សេចក្តីប្រាថ្នាមាន កាមតណ្ហា ជាដើមនេះឯង
ឈ្មោះឧត្តសមុទយសង្ខ ។

ឥតទោបនកិត្តវេទក្ខនិរោធា អរិយសង្ខ យោ-
តស្សយេវ តណ្ហាយអសេសវិរកនិរោធា ចាតោបដិ
និស្សតោមុតិអធាលយោ ។

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ កិរិយាលេខ៍ចង់នូវតណ្ហានោះ ដោយអរិយ
មគ្គមិនឲ្យតណ្ហាសល់នៅប៉ុនឯណា កិរិយាលេខ៍រលាស់ចង់ចោលនូវ
តណ្ហានោះឯណា កិរិយាផុតចាកតណ្ហានោះឯណា មិនមានកាលយក្នុង
តណ្ហានោះឯណា កិរិយាលេខ៍នូវតណ្ហាដោយអរិយមគ្គមិនឲ្យសល់នូវជា
ដើមនោះឯង ឈ្មោះ ឧត្តនិរោធសង្ខ ។

ឥន្ទំខោបនកិត្តុវេទិត្តុនិរោធតាមិទិ បដិបទាអរិ-
 យសច្ចុអយមេវអរិយោ អដ្ឋង្គិកោមត្តោ សេយ្យដ៏នំ
 សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បោ សម្មាវាទា សម្មា-
 កម្មត្តោ សម្មាអាជីវោ សម្មាវាយាមោ សម្មាសតិ
 សម្មាសមាធិ ។

មាលកិត្តុទាំងឡាយ អរិយមគ្គនេះឯងដ៏ប្រសើរ ប្រកបដោយ
 អង្គ ៨ ប្រការ អរិយមគ្គនោះដូចម្តេច មគ្គដែលប្រកបដោយអង្គ
 ៨ ប្រការ គឺប្រាជ្ញាដែលយល់ត្រូវ ១ គឺតម្រិះត្រូវ ១ គឺសម្មត្រូវ ១
 គឺការងារត្រូវ ១ គឺកិរិយាចិត្តមជ្ឈិមត្រូវ ១ គឺព្យាយាមត្រូវ ១ គឺសេចក្តី
 រលឹកត្រូវ ១ គឺកិរិយាតម្កល់ចិត្តត្រូវ ១ អរិយមគ្គប្រកបដោយអង្គ ៨ ប្រការ
 នេះឯង ឈ្មោះ ឧត្តុនិរោធតាមិទិបដិបទាអរិយសច្ច ។

កាលត្រាស់ទេសនា លក្ខណៈអរិយសច្ច ៤ ប្រការ ដូច្នេះ
 ហើយ ទើបត្រាស់ទេសនាញាណទាំង ៣ ប្រការ គឺសច្ចញ្ញាណ ១
 តិច្ចញ្ញាណ ១ តតញ្ញាណ ១ ឲ្យទូទៅក្នុងអរិយសច្ច ៤
 តទៅថា ៖

ឥន្ទំឧត្តុអរិយសច្ចុនិមេកិត្តុវេបុត្រោ អនុឧស្សតេ-
 សុធម្មេសុ ចត្តុឧទទាទិ ញ្ញាណំឧទទាទិ បញ្ញាឧទទាទិ
 វិជ្ជាឧទទាទិ អាលោកោឧទទាទិ ។

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ បញ្ញាចក្ខុដែលឃើញច្បាស់ បញ្ញាដែល
 ដឹងច្បាស់ បញ្ញាដែលដឹងមិនខុស មិនក្លាត់ បញ្ញាដែលដឹងក្នុងវិជ្ជា ៣
 នៃវិជ្ជា ៨ បញ្ញាដែលភ្លឺស្វាងក្នុងទុក្ខសច្ចធម៌ទាំងឡាយ ដែល
 គេថាគតមិនធ្លាប់ដែលបានឮ ក្នុងកាលមុនសោះឡើយ កើតឡើង
 ហើយដល់គេថាគតដូច្នេះថា កងទុក្ខមានជាតិទុក្ខជាដើមនេះ ឈ្មោះទុក្ខ
 អរិយសច្ច ។

តំខោបដ៏ធំទុក្ខអរិយសច្ច៍បរិញ្ញាយុទ្ធិមេ ភិក្ខុវេ
 បុព្វេអនុសង្កតេសុ ធម្មេសុចក្ខុទុទទាទិ ញ្ញាលំ ទុទ
 ទាទិ បញ្ញាទុទទាទិ វិជ្ជាទុទទាទិ អាណោតោ-
 ទុទទាទិ ។

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ បញ្ញាចក្ខុដែលឃើញច្បាស់ បញ្ញាដែល
 ដឹងច្បាស់ បញ្ញាដែលដឹងមិនខុសមិនក្លាត់ បញ្ញាដែលដឹងក្នុងវិជ្ជា ៣
 នៃវិជ្ជា ៨ បញ្ញាដែលភ្លឺស្វាងក្នុងទុក្ខសច្ចធម៌ទាំងឡាយ ដែលគេថាគត
 មិនធ្លាប់ដែលបានឮក្នុងកាលមុនសោះឡើយ កើតឡើងហើយដល់គេថាគត
 ដូច្នេះ ថាកងទុក្ខមានជាតិទុក្ខជាដើមនេះ ឈ្មោះថាទុក្ខអរិយសច្ច
 ទុក្ខអរិយសច្ចនោះឯង គឺគេថាគតប្បកំណត់បាន ។

តំខោបដំណុកក្នុងអរិយសច្ចបរិញ្ញាតន្ត្រីមេ ភិក្ខុវេ
បុព្វេអនុសង្កេតសុ ធម្មេសុចក្ខុឧទទាទិ ញាណំឧទ-
ទាទិ បញ្ញាឧទទាទិ វិជ្ជាឧទទាទិ អាណោកោឧ-
ទទាទិ ។

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ បញ្ញាចក្ខុដែលឃើញច្បាស់ បញ្ញាដែលដឹង
ច្បាស់ បញ្ញាដែលដឹងមិនខុសមិនក្លាត់ បញ្ញាដែលដឹងក្នុងវិជ្ជា ៣ និង
វិជ្ជា ៨ បញ្ញាដែលភ្លឺស្វាងក្នុងទុក្ខ អរិយសច្ចធម៌ ទាំងឡាយដែល
គេថាគតមិនធ្លាប់ដែលបានឮក្នុងកាលមុនសោះឡើយ កើតឡើងហើយដល់
គេថាគតដូច្នេះថា ក៏ដទុក្ខមានជាតិទុក្ខជាដើមឈ្មោះថា ទុក្ខ អរិយសច្ច
ទុក្ខ អរិយសច្ច នេះឯង គឺគេថាគតកំណត់បានហើយ ។

កាលត្រាស់ទេសនាសច្ចញ្ញាណ កតញ្ញាណក្នុងទុក្ខអរិយសច្ចចប់
ហើយ ទើបទេសនា សច្ចញ្ញាណ កិច្ចញ្ញាណ កតញ្ញាណ
ក្នុង ទុក្ខសមុទយសច្ច តទៅទៀតថា ៖

ឥតទុក្ខសមុទយោអរិយសច្ចន្ត្រីមេភិក្ខុវេ បុព្វេអនុ
សង្កេតសុ ធម្មេសុចក្ខុឧទទាទិ ញាណំឧទទាទិ
បញ្ញាឧទទាទិ វិជ្ជាឧទទាទិ អាណោកោឧទទាទិ ។

ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ បញ្ញាចត្វុ ដែលឃើញច្បាស់ បញ្ញា
ដែលដឹងច្បាស់ បញ្ញាដែលដឹងមិនខុសមិនភ្លាត់ បញ្ញាដែលដឹងក្នុងវិជ្ជា
៣ និងវិជ្ជា ៨ បញ្ញាដែលភ្លឺស្វាងក្នុង ទុក្ខសមុទយសច្ច ធម៌ទាំង-
ឡាយ ដែលតថាគតមិនធ្លាប់ដែលបានឮ ក្នុងកាលមុនសោះឡើយ
កើតឡើងហើយដល់តថាគតដូច្នេះថា កាមតណ្ហា ភវតណ្ហា
វិភវតណ្ហា, នេះ ឈ្មោះថា ទុក្ខសមុទយអរិយសច្ច ។

តទៅបដិទំទុក្ខសមុទយោអរិយសច្ចំ បហាតព្វន្តិ
មេភិក្ខុវេបុព្វេអនុស្សតេសុធម្មេសុ ចក្កំឧទទាទិ
ព្រាណំឧទទាទិ បញ្ញាឧទទាទិ វិជ្ជាឧទទាទិ អាណា-
កោឧទទាទិ ។

ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ បញ្ញាចត្វុ ដែលឃើញច្បាស់ បញ្ញា
ដែលដឹងច្បាស់ បញ្ញាដែលដឹងមិនខុស មិនភ្លាត់ បញ្ញាដែលដឹងក្នុងវិជ្ជា
៣ និងវិជ្ជា ៨ បញ្ញាដែលភ្លឺស្វាងក្នុង ទុក្ខសមុទយសច្ច ធម៌
ទាំងឡាយ ដែលតថាគតមិនធ្លាប់ដែលបានឮ ក្នុងកាលមុនសោះឡើយ
កើតឡើងហើយដល់តថាគតដូច្នេះថា កាមតណ្ហា ភវតណ្ហា
វិភវតណ្ហា នេះ ឈ្មោះថា ទុក្ខសមុទយអរិយសច្ច
ទុក្ខសមុទយអរិយសច្ច នោះឯង គឺតថាគតប្បកំណត់លះ
បង់ចោល ។

តំខាបដិទំនុក្ខសមុទយោអរិយសច្ចំ បហំនន្តិ-
 មេភិក្ខុវេ បុព្វេអននុស្សតេសុធម្មេសុ ចក្កំឧទទាទិ
 ញ្ញាណំឧទទាទិ បញ្ញា ឧទទាទិ វិជ្ជាឧទទាទិ អាណា-
 កោឧទទាទិ ។

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ បញ្ញាចក្កដែលឃើញច្បាស់ បញ្ញាដែល
 ដឹងច្បាស់ បញ្ញាដែលដឹងមិនខុសមិនក្លាត់ បញ្ញាដែលដឹងក្នុងវិជ្ជា ព
 នឹងវិជ្ជា ៨ បញ្ញាដែលភ្លឺស្វាង ក្នុង ទុក្ខនិរោធអរិយសច្ច ធម៌ទាំង
 ឡាយដែលគេថាគតមិនធ្លាប់ដែលបានឮក្នុងកាលមុនសោះឡើយកើតឡើង
 ហើយដល់គេថាគតដូច្នេះថា ព្រះនិព្វាន នេះឈ្មោះថា ទុក្ខសមុទយ
 អរិយសច្ច ទុក្ខសមុទយអរិយសច្ច នោះឯង គឺគេថាគតធ្វើ
 ឲ្យដាក់ច្បាស់ហើយ ។

កាលត្រាស់ទេសនា សច្ចញ្ញាណ, តិច្ចញ្ញាណ,
 កតញ្ញាណ ក្នុង ទុក្ខនិរោធអរិយសច្ច ចប់ហើយទើបត្រាស់
 ទេសនា សច្ចញ្ញាណ តិច្ចញ្ញាណ កតញ្ញាណ ក្នុង ទុក្ខ-
 និរោធតាមិជ្ឈិមដិបទាអរិយសច្ច គេទៅទៀតថា ៖

ឥទំទុក្ខនិរោធតាមិជ្ឈិមដិបទាអរិយសច្ចន្តិមេភិក្ខុ-
 វេបុព្វេអននុស្សតេសុធម្មេសុ ចក្កំឧទទាទិ ញ្ញាណំឧទ-
 ទាទិ បញ្ញាឧទទាទិ វិជ្ជាឧទទាទិ អាណាកោឧទទាទិ ។

ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ បញ្ញាចក្ខុដែលឃើញច្បាស់ បញ្ញាដែលដឹងច្បាស់
បញ្ញាដែលដឹងមិនខុស មិនភ្លាត់ បញ្ញាដែលដឹងក្នុងវិជ្ជា ៣ និងវិជ្ជា៨បញ្ញា
ដែលភ្លឺស្វាងក្នុងទុក្ខនិរោធអរិយសច្ច ធម៌ទាំងឡាយដែលតថាគត
មិនធ្លាប់ដែលបានឮក្នុងកាលមុនសោះឡើយ កើតឡើងហើយដល់តថា
គតដូច្នេះថា ព្រះនិព្វាននេះឈ្មោះថា ទុក្ខនិរោធអរិយសច្ច ។

តំខោបដ៏ធំទុក្ខនិរោធអរិយសច្ច សង្ខតាតព្វន្ត
មេតិក្ខវេបុព្វេអនុស្សតេសុធម្មេសុ ចក្កំឧទទាទិ ប្រា-
ណំឧទទាទិបញ្ញាឧទទាទិ វិជ្ជាឧទទាទិ អាណោតោឧ-
ទទាទិ ។

ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយបញ្ញាចក្ខុ ដែលឃើញច្បាស់ បញ្ញាដែលដឹង
ច្បាស់ បញ្ញាដែលដឹងមិនខុសមិនភ្លាត់ បញ្ញាដែលដឹងក្នុងវិជ្ជា ៣ និងវិជ្ជា
៨ បញ្ញាដែលភ្លឺស្វាងក្នុងទុក្ខនិរោធអរិយសច្ច ធម៌ទាំងឡាយដែល
តថាគតមិនធ្លាប់ដែលបានឮក្នុងកាលមុនសោះឡើយ កើតឡើងហើយ
ដល់តថាគត ដូច្នេះថាព្រះនិព្វាននេះឈ្មោះថា ទុក្ខនិរោធអរិយ
សច្ច ទុក្ខនិរោធអរិយសច្ច នោះឯង តីតថាគតគប្បីធ្វើឲ្យ
ច្បាស់ឡើង ។

តំខោបដំនំឡូត៍និរោធអរិយសច្ច៍ សច្ច៍កតន្ត្រីមេ
 ភិក្ខុវេទ្យោអនុស្សតេសុធម្មេសុ ចក្កំឧទទាទិ ញា
 ណំឧទទាទិ បញ្ញាឧទទាទិ វិជ្ជាឧទទាទិ អាលោកោ
 ឧទទាទិ ។

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ បញ្ញាចក្កដែលឃើញច្បាស់ បញ្ញាដែលដឹង
 ច្បាស់ បញ្ញាដែលដឹងមិនខុសមិនភ្លាត់ បញ្ញាដែលដឹងក្នុងវិជ្ជា ៣ និង
 វិជ្ជា ៨ បញ្ញាដែលភ្លឺស្វាងក្នុង ឡូត៍និរោធអរិយសច្ច៍ ធម៌ទាំង
 ឡាយ ដែលគេថាគតមិនធ្លាប់ដែលបានឮក្នុងកាលមុនសោះឡើយ កើត
 ឡើងហើយដល់គេថាគត ដូច្នេះថា ព្រះនិព្វាននេះឈ្មោះថា ឡូត៍និ-
 រោធអរិយសច្ច៍ ឡូត៍និរោធអរិយសច្ច៍ នោះឯង គឺគេថាគត
 ធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ហើយ ។

កាលត្រាស់ទេសនា សច្ច៍ញាណ កិច្ចញាណ កត-
 ញាណ ក្នុង ឡូត៍និរោធអរិយសច្ច៍ ចប់ហើយ ទើបត្រាស់
 ទេសនា សច្ច៍ញាណ កិច្ចញាណ កតញាណ ក្នុង
 ឡូត៍និរោធតាមិធិបដិបទាអរិយសច្ច៍ តទៅទៀតថា ៖

ឥនំឡូត៍និរោធតាមិធិបដិបទាអរិយសច្ច៍ន្ត្រីមេ ភិក្ខុវេ-
 ទ្យោអនុស្សតេសុធម្មេសុ ចក្កំឧទទាទិ ញាណំឧទ-
 ទាទិ បញ្ញាឧទទាទិ វិជ្ជាឧទទាទិ អាលោកោឧទទាទិ ។

ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ បញ្ញាចក្កដែលឃើញច្បាស់ បញ្ញាដែល
ដឹងច្បាស់ បញ្ញាដែលដឹងមិនខុស មិនភ្លាត់ បញ្ញាដែលដឹងក្នុងវិជ្ជា ៣
និងវិជ្ជា ៨ បញ្ញាដែលភ្លឺស្វាងក្នុង ទុក្ខនិរោធតាមិទិ បដិបទា
អរិយសច្ច ធម៌ទាំងឡាយគឺ គឺថាគត មិនធ្លាប់ដែលបាន ឮ ក្នុងកាល
មុនសោះឡើយ កើតឡើងហើយដល់គឺថាគត ដូច្នេះថា អរិយមគ្គ
ប្រកបដោយអង្គ ៨ ប្រការនេះឈ្មោះថា ទុក្ខនិរោធតាមិទិ
បដិបទាអរិយសច្ច ។

តំខោបដិទំទុក្ខនិរោធតាមិទិបដិបទាអរិយសច្ច
ការេតព្វន្តិមេភិក្ខុវេបុព្វេអនុស្សតេសុធម្មេសុចក្ខុឧទ
ទានិ ញ្ញាណំឧទានិ បញ្ញាឧទទានិ វិជ្ជាឧទទានិ
អាលោកោឧទទានិ ។

ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ បញ្ញាចក្ក ដែលឃើញច្បាស់ បញ្ញាដែលដឹងច្បាស់
បញ្ញាដែលដឹងមិនខុស មិនភ្លាត់ បញ្ញាដែលដឹងក្នុងវិជ្ជា ៣ និងវិជ្ជា ៨ បញ្ញា
ដែលភ្លឺស្វាងក្នុង ទុក្ខនិរោធតាមិទិបដិបទាអរិយសច្ច ទាំង
ឡាយ គឺថាគតមិនធ្លាប់ដែលបានឮ ក្នុងកាលមុនសោះឡើយ កើត
ឡើងហើយដល់គឺថាគត ដូច្នេះថា អរិយមគ្គ ប្រកបដោយអង្គ ៨
ប្រការនេះ ឈ្មោះថា ទុក្ខនិរោធតាមិទិបដិបទាអរិយសច្ច
ទុក្ខនិរោធតាមិទិបដិបទាអរិយសច្ច នោះឯង គឺថាគតគប្បី

ចម្រើនឲ្យកើតឡើង ។

តំទាបនឹងទុក្ខនិរោធតាមនិបដិបទាអរិយសច្ចៈ កា-
រិតន្តមេ កិក្ខុវេទ្យេអនុសង្កតេសុធម្មេសុ ចក្ខុឧទ-
ទានិ ញ្ញាណំឧទទានិ បញ្ញាឧទទានិ វិជ្ជាឧទទានិ អា-
លោកោឧទទានិ ។

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ បញ្ញាចក្ខុដែលឃើញច្បាស់ បញ្ញា
ដែលដឹងច្បាស់ បញ្ញាដែលដឹងមិនខុសមិនក្លាត់ បញ្ញាដែលដឹងក្នុងវិជ្ជា
ពានីវិជ្ជា៨ បញ្ញាដែលភ្លឺស្វាងក្នុងទុក្ខនិរោធតាមនិបដិបទាអ-
រិយសច្ចៈ ធម៌ទាំងឡាយ ដែលតថាគតមិនធ្លាប់ដែលបានឮក្នុងកាល
មុនសោះឡើយ កើតឡើងហើយដល់តថាគត ដូច្នេះថាព្រះ អរិយមគ្គ
ប្រកបដោយអង្គ ៨ ប្រការនេះ ឈ្មោះថា ទុក្ខនិរោធតាមនិបដិ-
បទាអរិយសច្ចៈ នោះឯង គឺតថាគតចម្រើនឲ្យកើតហើយ ។

យាវតីវព្វាមេកិក្ខុវេទ្យេសុចត្វសុ អរិយសច្ចេសុ
ឯវន្តិបវិវដ្តន្តាទសា ការំ យថាភ្នំញ្ញាណាទស្សនំ
នសុវិសុទ្ធិអហោសិ ។

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ញ្ញាណដែលឃើញអរិយសច្ចៈ ថា មាន-
បរិវដ្ត ៣ មានអាកា ១២ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអរិយសច្ចៈទាំងឡាយ ៤ នេះ
ដូច្នេះមិនទាន់បរិសុទ្ធក្ត មានដល់តថាគតដោយពិតគ្រឹមណា ។

លេវតាវហំភិក្ខុវេ សនេវគេលោកេ សមារកេ
សព្វេហ្មកេ សស្សមណាព្រាហ្មណិយាបដាយ សនេ-
វមនុស្សាយ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិអភិសម្មុទ្ធាបច្ចុ-
ញ្ញាសី ។

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ គេថាគតក៏មិនទាន់ប្តេជ្ញាខ្លួនថាជាអ្នកត្រាស់ដឹង
នូវ សម្មាសម្ពោធិញ្ញាណ មិនមានការត្រាស់ដឹងទៀតក្រៃលែងជាង
ព្រមទាំងទេវលោក មារលោក ព្រហ្មលោក ក្នុងពួកសត្វ ព្រមទាំង
សមណព្រាហ្មណ៍ ទាំងទេវតា និងមនុស្សគ្រឹមនោះឯង ។

យតោចខោមេភិក្ខុវេ ឥមេសុចត្វសុ អរិយស-
ច្ឆេសុ ឯវន្តិ បរិវន្តិទ្ធានសាការំ យថាភ្នំញ្ញាណ
នស្សនំ សុវិសុទ្ធិអហោសិ ។

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ញ្ញាណដែលឃើញ អរិយសច្ច មាន
បរិវដ្ត ៣ មានអាការ ១២ ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅក្នុង អរិយសច្ច ទាំងឡាយ
៤ នេះ ដូច្នេះបរិសុទ្ធល្អ មានដល់គេថាគតកាលណាហើយ ។

អថាហំភិក្ខុវេ សនេវគេលោកេ សមារកេ
សព្វេហ្មកេ សស្សមណាព្រាហ្មណិយាបដាយ សនេ-
វមនុស្សាយអនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិអភិសម្មុទ្ធាបច្ចុ-
ញ្ញាសី ។

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតក៏ប្តេជ្ញាខ្លួនថា ជាអ្នកត្រាស់ដឹងនូវ
សម្មាសម្ពោធិញ្ញាណ មិនមានការត្រាស់ដឹងដទៃទៀតក្រៃលែងជាង
ក្នុងលោក ព្រមទាំងទេវលោក មារលោក ព្រហ្មលោក ក្នុងពួកសត្វ
ព្រមទាំងសមណព្រាហ្មណ៍ ទាំងទេវតា និងមនុស្ស ក្នុងកាលនោះឯង ។

ញ្ញាណព្យាបនមេនស្សនំ ឧទទាទិអកុប្បាមេវមុត្តិ
អយមន្តិមាជាតិនត្តិនាទិបុនព្ពរោតិ ។

ក៏បញ្ញាដែលដឹងច្បាស់ បានកើតឡើងហើយដល់តថាគតដូច្នេះថា
សេចក្តីរួចដោយវិសេសរបស់តថាគត មិនប្រែប្រួលឡប់កម្រើកទៀតឡើយ
ជាតិនេះក៏ជាទីបំផុតត្រឹមនេះហើយ ឥឡូវនេះ កពច្ឆី គឺការត្រឡប់កើត
ទៀតក៏មិនមានឡើយ ។

ធិទមលោកវិភាគ

លុះព្រះដ៏មានព្រះភាគទេសនា ព្រះធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រ
នេះចប់ហើយ ។

អត្ថមនាបញ្ចវត្តិយាភិក្ខុកកវតោ ភាសិតំអភិនិទ្ទ័ណ្ឌំ ។
បញ្ចវត្តិយភិក្ខុ ទាំងឡាយ ក៏ត្រេកអររីករាយនឹងភាសិតរបស់
ព្រះដ៏មានព្រះភាគពន់ពេកណាស់ ។

ឥមស្មីព្យាបនវេយ្យាករណស្មីភញ្ញាណេ អយស្ម-
តោតោណ្ឌាញស្សវិវឌ្ឍនមលំ ធម្មចក្កឧទទាទិ ។

នាកាលវេយ្យាករណ៍ គឺព្រះសូត្រដែលមិនមានតាមនេះ គឺព្រះដ៏
មានព្រះភាគត្រាស់ទេសនាហើយ ធម្មចក្ក គឺ សោតាបត្តិមក្ខ ដ៏
ប្រាសចាកជួលគឺរាគ ប្រាសចាកមន្ទិលអកុសលកើតឡើងហើយ ដល់
ព្រះកោណ្ឌញ្ញ ដ៏មានអាយុ ។

យំ តិញ្ចា សមុទយ ធម្មសព្វន្តនិរោធធម្មន្ត អកុសលធម៌
ឯណាមួយ ដែលមានសភាវៈកើតឡើង អកុសលនោះ ក៏រលត់ទាំង
អស់ទៅ ។

បវត្ថុតេជកកវតាធម្មចក្ក នាកាលព្រះ ធម្មចក្កប្បវត្តន
សូត្រ គឺព្រះដ៏មានព្រះភាគត្រាស់ទេសនាចប់ហើយ ។

កុម្មាទេវាសន្តមនុស្សវេស្ស ឯតម្កកវតា ពារាណ-
សិយំ ឥសិបតនេមិគទាយេ អនុត្តរធម្មចក្ខុ បវត្ថុតំ
អប្បនិវត្តិយំ សមណោនវា ព្រាហ្មណោនវា នេវេនវា
មារេនវា ព្រាហ្មណវា កេនចិវាលោកស្មិន្តិ ។

ភូមិទេវតាទាំងឡាយ ក៏ញ៉ាំងសម្លេងឲ្យលាន់ឮឡើងទៅដូច្នេះថា
ចក្រ គឺធម៌នេះ នឹងរកចក្រឯណាមួយឲ្យក្រែកលែងជាងគ្មាន គឺសមណៈក្តី
ព្រាហ្មណ៍ក្តី ទេវតាក្តី មារក្តី ព្រាហ្មក្តី អ្នកឯណា ។ ក្តី ក្នុងលោកនឹងសម្តែង
ពុំបានឡើយ ព្រះដ៏មានព្រះភាគ ព្រះអង្គត្រាស់ទេសនាហើយ ក្នុង ឥសិ
បតនេមិគទាយវេន ដ៏ត្រង់ពារាណសី ។

កុម្មារិនំ ទេវានំសទ្ធិសុត្វា ចាតុមហារាជិកាទេវា
សទ្ធិមនុស្សវេស្សំ ។

ចាតុមហារាជិកា ទេវតាទាំងឡាយ បានឮសម្លេងនៃកុមារទេវតា
ទាំងឡាយហើយ ក៏ញ៉ាំងសម្លេង ឲ្យលាន់ឮឡើងទៅ ដោយសេចក្តី
សរសើរដូចគ្នា ។

ចាតុមហារាជិកានំ ទេវានំសទ្ធិសុត្វា តាវតីសា-
ទេវា សទ្ធិមនុស្សវេស្សំ ។

តាវតីស្វរទេវតាទាំងឡាយ បានឮសម្លេងនៃចាតុមហារាជិកាទេវតា
ទាំងឡាយហើយ ក៏ញ៉ាំងឲ្យលាន់ឮឡើងទៅ ដោយសេចក្តីសរសើរ
ដូចគ្នា ។

តាវតីសានំទេវានំសទ្ធិសុត្វា យាមាទេវា សទ្ធិ-
មនុស្សវេស្សំ ។

យាមាទេវតាទាំងឡាយ បានឮសម្លេងតាវតីស្វរទេវតាទាំងឡាយ
ហើយ ក៏ញ៉ាំងសម្លេងឲ្យលាន់ឮឡើងទៅ ដោយសេចក្តីសរសើរដូចគ្នា ។

យាមានំទេវានំសទ្ធិសុត្វា តុសិតាទេវា សទ្ធិមនុស្ស
វេស្សំ ។

តុសិតាទេវតាទាំងឡាយ បានឮសម្លេង យាមាទេវតាទាំងឡាយ
ហើយ ក៏ញ៉ាំងសម្លេង ឲ្យលាន់ឮឡើងទៅ ដោយសេចក្តីសរសើរដូចគ្នា ។

តុសិតានំនេវនំសទ្ធិសុត្វា និម្មានតីនេវ សទ្ធ-
មនុស្សវេសំ ។

និម្មានតី ទៅតាតាំងឡាយ បានពួសម្លេងតុសិតទៅតាតាំង
ឡាយហើយ ក៏ញ៉ាំងសម្លេងឲ្យលាន់ឮឡើងទៅ ដោយសេចក្តីសរសើរ
ដូចគ្នា ។

និម្មានតីនំនេវនំសទ្ធិសុត្វា បរនិម្មិតវេសវត្ថុនេវ
សទ្ធមនុស្សវេសំ ។

បរនិម្មិតវេសវត្ថុ ទៅតាតាំងឡាយ បានពួសម្លេងនិម្មិតទៅតា
តាំងឡាយហើយ ក៏ញ៉ាំងសម្លេងឲ្យលាន់ឮឡើងទៅ ដោយសេចក្តី
សរសើរដូចគ្នា ។

បរនិម្មិតវេសវត្ថុនំ នេវនំសទ្ធិសុត្វា ព្រហ្មបារិស-
ដ្ឋានេវ សទ្ធមនុស្សវេសំ ។

ព្រហ្មបារិសដ្ឋានទៅតាតាំងឡាយ បានស្តាប់សម្លេង បរនិម្មិតវេសវត្ថុ
ទៅតាតាំងឡាយហើយ ក៏ញ៉ាំងសម្លេង ឲ្យលាន់ឮឡើងទៅ ដោយ
សេចក្តីសរសើរដូចគ្នា ។

ព្រហ្មបារិសដ្ឋានំនេវនំសទ្ធិសុត្វា ព្រហ្មបុរោហិតា
នេវ សទ្ធមនុស្សវេសំ ។

ព្រហ្មបុរោហិតាទេវតាទាំងឡាយ បានឮសម្លេងព្រហ្មបុរោហិតា
ទេវតាទាំងឡាយហើយ ក៏ញ៉ាំងសម្លេងឲ្យលាន់ឮឡើងទៅ ដោយ
សេចក្តីសរសើរដូចគ្នា ។

ព្រហ្មបុរោហិតាទំនេរទំនេរទំនេរ សុទ្ធសុត្វា មហាព្រហ្មា-
ទេវតា សុទ្ធមនុស្សាវេស្សំ ។

មហាព្រហ្មាទេវតាទាំងឡាយ បានឮសម្លេងព្រហ្មបុរោហិតាទេវតា
ទាំងឡាយហើយ ក៏ញ៉ាំងសម្លេងឲ្យលាន់ឮឡើងទៅ ដោយសេចក្តី
សរសើរដូចគ្នា ។

មហាព្រហ្មាទំនេរទំនេរទំនេរ បរិត្តាកាទេវតា សុទ្ធ-
មនុស្សាវេស្សំ ។

បរិត្តាកាទេវតាទាំងឡាយ បានឮសម្លេង មហាព្រហ្មាទេវតាទាំង
ឡាយហើយ ក៏ញ៉ាំងសម្លេងឲ្យលាន់ឮឡើងទៅ ដោយសេចក្តីសរសើរ
ដូចគ្នា ។

បរិត្តាកាទំនេរទំនេរទំនេរ អប្បមាណាកាទេវតា
សុទ្ធមនុស្សាវេស្សំ ។

អប្បមាណាកាទេវតាទាំងឡាយ បានឮសម្លេងបរិត្តាកាទេវតាទាំង
ឡាយហើយ ក៏ញ៉ាំងសម្លេងឲ្យលាន់ឮឡើងទៅ ដោយសេចក្តីសរសើរ
ដូចគ្នា ។

អប្បមាណាកាដំណេងនំសង្ក្កសុត្វា អាកស្សរាដេវា
សទ្ទមនុស្សាវេស្មំ ។

អាកស្សរាទៅតាតាំងឡាយ បានឮសម្លេង អប្បមាណាកាទៅតា
តាំងឡាយហើយ ក៏ញ៉ាំងសម្លេងឲ្យលាន់ឮឡើងទៅ ដោយសេចក្តី
សរសើរដូចគ្នា ។

អាកស្សរាដំណេងនំសង្ក្កសុត្វា បរិត្តសុត្វាកាដេវា សទ្ទម-
នុស្សាវេស្មំ ។

បរិត្តសុត្វាកាទៅតាតាំងឡាយ បានឮសម្លេង អាកស្សរាទៅតាតាំង
ឡាយហើយ ក៏ញ៉ាំងសម្លេងឲ្យលាន់ឮឡើងទៅ ដោយសេចក្តីសរសើរ
ដូចគ្នា ។

បរិត្តសុត្វាដំណេងនំសង្ក្កសុត្វា អប្បមាណាសុត្វាកាដេវា
សទ្ទមនុស្សាវេស្មំ ។

អប្បមាណាសុត្វាកាទៅតាតាំងឡាយ បានឮសម្លេងបរិត្តសុត្វាកាទៅតា
តាំងឡាយហើយ ក៏ញ៉ាំងសម្លេងឲ្យលាន់ឮឡើងទៅ ដោយសេចក្តី
សរសើរដូចគ្នា ។

អបមាណាសុត្វាដំណេងនំសង្ក្កសុត្វា សុត្វាគិណ្ឌកា-
ដេវា សទ្ទមនុស្សាវេស្មំ ។

សុភកិណ្ណទេវតាទាំងឡាយ បានឮសម្លេងអប្បមាណសុភាទេវតា
ទាំងឡាយហើយ ក៏ញ៉ាំងសម្លេង ឲ្យលាន់ឮឡើងទៅ ដោយសេចក្តី
សរសើរដូចគ្នា ។

សុភកិណ្ណាការីនិងនិសង្ខុសុត្វា វេហប្បលាទេវតា
សទ្ធមនុស្សាវេស្សំ ។

វេហប្បលាទេវតាទាំងឡាយ បានឮសម្លេងសុភកិណ្ណាការីទាំង
ឡាយហើយ ក៏ញ៉ាំងសម្លេងឲ្យលាន់ឮឡើងទៅ ដោយសេចក្តីសរសើរ
ដូចគ្នា ។

វេហប្បលានិងនិសង្ខុសុត្វា អវិហារទេវតា សទ្ធម
នុស្សាវេស្សំ ។

អវិហារទេវតាទាំងឡាយ បានឮសម្លេង វេហប្បលាទេវតាទាំង
ឡាយហើយ ក៏ញ៉ាំងសម្លេង ឲ្យលាន់ឮឡើងទៅ ដោយសេចក្តីសរសើរ
ដូចគ្នា ។

អវិហារនិងនិសង្ខុសុត្វា អត្ថប្បលាទេវតា សទ្ធម
នុស្សាវេស្សំ ។

អត្ថប្បលាទេវតាទាំងឡាយ បានឮសម្លេងអវិហារទេវតាទាំងឡាយ
ហើយ ក៏ញ៉ាំងសម្លេងឲ្យលាន់ឮឡើងទៅ ដោយសេចក្តីសរសើរដូចគ្នា ។

អត្ថប្បដិទេវនិសង្កសុត្វា សុទ្ធសង្ការនិសង្កប-
មនុស្សវេស្សំ ។

សុទ្ធសង្ការទេវតាទាំងឡាយ បានឮសម្លេងអត្ថប្បដិទេវតាទាំងឡាយ
ហើយ ក៏ញ្ចាំងសម្លេងឲ្យឮឡើងទៅ ដោយសេចក្តីសរសើរដូចគ្នា ។

សុទ្ធសង្ការនិទេវនិសង្កសុត្វា សុទ្ធសង្ការនិសង្ក-
មនុស្សវេស្សំ ។

សុទ្ធសង្ការទេវតាទាំងឡាយ បានឮសម្លេងសុទ្ធសង្ការទេវតាទាំងឡាយ
ហើយ ក៏ញ្ចាំងសម្លេងឲ្យឮឡើងទៅ ដោយសេចក្តីសរសើរដូចគ្នា ។

សុទ្ធសង្ការនិទេវនិសង្កសុត្វា អកនិដ្ឋកានិទេវ
សន្តមនុស្សវេស្សំ ឯតម្កកវតាពារាណសិយំ វសិបត
នេមិកទាយេអនុត្តរំ ធម្មចក្កបវត្ថុតំអប្បជវត្ថុយំ សម-
ណោនកំ ព្រាហ្មណោនកំ ទេវេនកំ មារេនកំ
កេនចិវលោកស្មិនី ។

អកនិដ្ឋកាទេវតាទាំងឡាយ បានឮសម្លេងសុទ្ធសង្ការទេវតាទាំងឡាយ
ហើយ ក៏ញ្ចាំងសម្លេងឲ្យឮឡើងទៅដូច្នេះថា ចក្រ គឺធម៌នេះនឹងរកចក្រណា
មួយឲ្យក្រៃលែងជាងគ្មាន គឺសមណក្តី ព្រាហ្មណ៍ក្តី ទេវតាក្តី មារក្តី អ្នក
ណា ។ ក្តី ក្នុងលោកនឹងសម្តែងពុំបានឡើយ ព្រះដ៏មានព្រះភាគ ព្រះ

អង្គត្រាស់ទេសនាហើយ ក្នុងឥសិបឆន្ទមិត្តទាយវន ដិតក្រុងពារាណសី ។

ឥតិហតេនខណោនតេនមុហុតេន យាវត្រហ្មលោ-
កាសនោអត្តក្ខន្ធ ។

សម្លេងសាធុការឡើងទៅ ដកបដល់ព្រហ្មលោក ក្នុងមួយខណៈ
មួយស្របកនោះ ដោយអាការលាន់ឮត ។ គ្នាដូច្នេះ ។

អយ ព្វានសសហស្សីលោកធាតុ សំគម្សី
សម្សត្តម្សសម្សវេធិ ។

មួយម៉ឺនលោកធាតុនេះ ក៏ក្រើកញាប់ញ័រទាំងលើទាំងក្រោម
និងញាប់ញ័រក្នុងទិសទាំងពួង ។

អប្បមាលោកធិឡោរោធិកាសាលោកេ ចាតុរ-
ហោសិអតិក្កម្មនេវាទុការវន្តិ ។

រស្មីដ៏រឿងក្រៃពេក នឹងប្រមាណមិនបាន កន្លងលែងទៅនុភាព
នៃទេវតាទាំងឡាយ ក៏កើតឡើងប្រាកដហើយ ក្នុងឧកាសលោកនេះ ។

អដិខោគតវាធិនាទំធិនាទេសិអញ្ញាសិវតភោកោ-
ណ្ឌាញា អញ្ញាសិវតភោកោណ្ឌាញា ។

ក្នុងលំដាប់នោះព្រះដ៏មានព្រះភាគទ្រង់បន្តិទ្ធុវុទ្ធានវាហថា ម្ចាស់
អ្នកដ៏ចម្រើន កោណ្ឌញ្ញព្រាហ្មណ៍គេបានចេះដឹងហើយហ្ន៎ ម្ចាស់អ្នកដ៏
ចម្រើនកោណ្ឌញ្ញព្រាហ្មណ៍គេបានចេះដឹងហើយហ្ន៎ ។

ឥតហ៊ាន អាយ ស្មតោ កោណ្ឌញ្ញស្ស អញ្ញកោណ្ឌ
ញ្ញត្រូវនាមអយោសីតិ ។

ព្រះហេតុនេះឯង បានជាការថា អញ្ញកោណ្ឌញ្ញជាប់មក ជា
ឈ្មោះនៃព្រះកោណ្ឌញ្ញដ៏មានអាយុ ។

ធម្មបក្កប្បវត្តនសុត្តន្តបិដក

ព្រះធម្មបក្កប្បវត្តនសូត្រចប់បរិច្ចេកនៃប៉ុណ្ណោះហោង

សេចក្តីពណ៌នា

តាមគោលខ្លះក្នុងសេចក្តីអធិប្បាយរបស់លោកល្វី-ហ្វីលីប្វាត

ដែលមានសារធានថា

អំពីក្បាច់អលង្ការក្នុងប្រទេសឥណ្ឌាស៊ីន
ម៉ាដ្រីមអាហ្វ្រិល ការប៉ូឡែស ពណ៌នាប្រារព្ធ

ក្រុមការ ជ័រ-ម៉េរ៉ា ប្រែចេញជាភាសាខ្មែរ

លោកល្វី-ហ្វីលីប្វាត ទើបនឹងតែងសេចក្តី ១ ដាក់បោះពុម្ពក្នុងទស្សនាវដ្តីបារាំងសែស ១ ខែ សេចក្តីនោះនឹងមានប្រយោជន៍ជាប្រាកដ ដល់អស់លោកអ្នក ដែលជាអ្នកមើលទស្សនាវដ្តីកម្ពុជសុរិយាជាច្រើន ក៏ ឯសេចក្តីដែលលោកចាប់ប្រារព្ធផ្ដើមឡើងនោះ លោកធ្វើជាបុព្វហេតុផ្ទុះ៖

តើប្រទេសឥណ្ឌាស៊ីននេះ មានបំណាច់អ្វីចូលក្នុងរឿងរ៉ាវនៃក្បាច់អលង្ការក្នុងប្រទេសឥណ្ឌាស៊ីនដែរឬទេ ។ ជាមុននឹងវិសោធនាតាមពាក្យចោទនេះ លោក ល្វី-ហ្វីលីប្វាត តាំងអធិប្បាយដោយត្រួស ។ អំពីប្រទេសនានាក្នុងតំបន់ឥណ្ឌាស៊ីនបារាំងសែស ជាគ្រោយដែលសារសត្វអភិស្រុកអណ្តាម ដែលជាស្រុកធ្វើត្រាប់តាមបែបភាគស្រុកចិនគ្រប់សណ្ឋាន នោះលោកតាំងចាប់និយាយពីស្រុកខ្មែរជាដូច្នេះ ៖

ប្រសិនបើយើងត្រូវបំភ្លឺអំពីប្រទេសឥណ្ឌាស៊ីនក្នុងជំនួញ

វិញ នោះឃើញថាមានសេចក្តីទាស់ជាធំណាស់ គឺអំពីសេចក្តីឯករាជ្យនៃ
នគរនឹងដើមកំណើតក្បាច់អលង្ការ ។

ជាដើម គឺស្រុកឥណ្ឌាមិនដែលផ្សាយអំណាចគ្រប់គ្រង ឬផ្សាយព្រះ
រាជអាណាខែត្រទៅលើប្រទេសណា ១ សោះ ក្នុងតំបន់ជ្រោយជំងឺនេះ
ជាសេចក្តីដែលប្រាកដ ពិតមែនតែមានសេចក្តីនឹងតមកដណ្តប់ បំបាត់រឿង
រ៉ាំរ៉ៃដើម អំពីដែលស្រុកឥណ្ឌាផ្សាយព្រះរាជអាណាខែត្រនោះ ឯក៏ស្តុកាន
តែ ១ ដែលសល់នៅដល់នៅសព្វថ្ងៃ ហើយដែលនឹងទុកជាដំណឹងពិត
មានអំពីការផ្សេង ៗ ដែលពិតរបស់ស្រុក ដែលនៅក្នុងតំបន់ទន្លេមេគង្គ
ជាមុនស្រុកខ្មែរទៅទៀត គឺជាស្រុកដែលមានឈ្មោះក្នុងសៀវភៅចិន
ហៅថាស្រុកហ្វូណាន សេចក្តីទាំងប៉ុន្មានក្នុងសៀវភៅនោះ មានអធិប្បាយ
អំពីរឿងរ៉ាំរ៉ៃបរម្យាររបស់ស្រុកផង គឺតាមរឿងនោះមាននិយាយថា អ្នក
ដែលនាំនូវសេចក្តីស៊ីវិល មកផ្សាយក្នុងស្រុកហ្វូណាន ហើយធ្វើស្តុប
ដំបូងលើស្រុកនេះ គឺជាព្រាហ្មណ៍មួយ ឈ្មោះថា កោណ្ឌាណ្យ ឬ
កោណ្ឌាញ ដែលទៅតាមប្រើឱ្យយកធន៍មានប្លង់ មកបង្ក្រាបមនុស្ស
ជាតិក្នុងស្រុកនេះ ហើយបានយកស្តេចក្សត្រីធ្វើជាអគ្គមហេសី ព្រមទាំង
បង្កាត់បង្រៀនអ្នកស្រុកឱ្យចេះស្ងៀកដណ្តប់សំពត់ ដែលគេប្រើនៅស្រុក
ភ្នំ ក្នុងជាន់នោះសេចក្តីស៊ីវិលរបស់ប្រទេសឥណ្ឌា ចូលមកផ្សាយជា
ដំបូងនោះ ប្រហែលជាក្នុងរវាងដើមគ្រិស្តសករាជ ។

ប្រទេសហូណូន នៅថ្មីបង្កើនដកបដល់មកឆ្នាំ ៦០០ ក្នុងពេល
ដែលស្រុកនេះកំពុងមានឥទ្ធិឫទ្ធិនោះ ផែនដីជាន់នោះធំទូលាយណាស់
គឺរាប់បញ្ចូលទាំងស្រុកខ្មែរ, ស្រុកសៀម, ស្រុកលាវ, ស្រុកកូសាំងស៊ីន,
និងជ្រោយរបស់ជា ១ ចំណែកទៀតផង ស្រុកហូណូនជាប្រទេសដ៏ធំ
ទូលាយណាស់ ធំជាងស្រុកខ្មែរក្នុងជាន់កណ្តាលទៅទៀត ក្នុងជាន់
នោះ គេចេះធ្វើច្បាប់អលង្ការ ដោយឈើ និងដោយដែកមានរូបធ្វើពីសំរិទ្ធ
និងគ្រឿងប្រើប្រាស់ជាដើម មិនបាច់ចូលថា ក្នុងជាន់នោះគេចេះធ្វើធ្លាក់ថ្ម
ឡើយ ប៉ុន្តែមិនឃើញមានជាបែបផែនអឺរ៉ុប សល់នៅឲ្យយើងឃើញថ្មដែ
ដើមនោះទេ តែថាបើយើងពិចារណាតាមបែបរចនា ដែលជារបស់
បុរាណក្នុងស្រុកខ្មែរ, ក្នុងស្រុកសៀម, និងទុកដំបង់ជ្រោយស្រុកជា
នោះ យើងនឹងសន្និដ្ឋានថាស្រុកទាំង ៣ នេះ ការរចនាមានបែបនិងមាន
គោលដើមតែម្យ៉ាង ហើយឯគោលដើមនោះ គឺកើតនៅស្រុកហូណូន
នោះឯង ឯមែកទាំងប៉ុន្មានដែលចែកចេញពីស្រុកហូណូនទៅនោះឃើញ
ថាស្រុកខ្មែរនេះឯង ដែលមានសេចក្តីចម្រើនឡើងជាងគេ ហើយដែល
ជាប់អង្គ្រង់តមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ ឯប្រាសាទជាន់ដើម ដែលគង់ទ្រង់នៅ
ខ្លះនោះ គេបានសាងក្នុងរវាងឆ្នាំ ៧០០ គឺប្រាសាទធម្មតាដែលសាង
ពីឥដ្ឋ ប៉ុន្តែតាមដែលគេពិនិត្យបញ្ជាក់គឺពីបែបផ្សេង ៗ ដែលសាង
តាមដោយក្បាច់ចម្លាក់ ដែលរចនាជាលំអ តាមដោយផែនទីត្រូវក្បួន

ខ្នាតនោះ ឃើញថា ក្នុងជាន់នោះមានកើតសាលារចនាយ៉ាងធំ ក្នុងក្បាច់
 ចម្លាក់ឃើញមានរូបដែល មានទ្រង់ព្រាយយ៉ាងចំណាស់ជាភាគមនុស្សមែន
 ហើយឃើញសរសៃដែលនៅរវាងក្នុងខ្លួន បានពិនិត្យការពង្សនេះទៅ
 ឃើញថា ក្នុងជាន់នោះក្បាច់អលង្ការមានបែបផែន ឬមានថ្នាក់ស្មើនឹង
 បែបផែនក្នុងជាន់ដែលគេសិក្សាក្នុងគ្រាព្រាយ គួរតែយើងយករូបទៅតា
 ដែលមានដៃ ៤ នៅប្រាសាទដំរីក្រាច និងរូបព្រះហរិហរ ២ អង្គដែល
 នៅៗ មន្ទីរអាលបែរសាវ្យនៅក្រុងភ្នំពេញ និងនៅមន្ទីរគីមីនៅស្រុក
 បារិស(១) ឥតជាតាងក្នុងការរចនាជាន់ដើមនោះ ឃើញយកបែបភ្នំដា
 ច្រើនជាងការជាន់ព្រាយៗមកទៀត ឯព្រះពុទ្ធរូបនៅតួរំលោភជារូប
 ដែលមានភាពនិងសណ្ឋានជាតែមុនគេបង្អស់នោះ ឃើញថាបែបដែល
 កសាងនោះ គឺត្រាប់តាមសុទ្ធសាធម៌វិបធម៌ភ្នំមក ។

ការរចនាក្នុងជាន់នោះមិនសាបសូន្យសោះឡើយ គឺនៅមានសេចក្តី
 ចម្រើន ក្នុងរវាងកំណត់ប្រហែល ៧០០ ឆ្នាំ គឺថាវាជាន់ដើមនោះមក
 មានកសាងប្រាសាទជាច្រើនណាស់ពាសពេញដីក្នុងស្រុកខ្មែរ ។

ការរចនាដែលចម្រើនជាងគេនោះ គឺការដែលសាងប្រាសាទផ្សេងៗ

១-មើលសៀវភៅលោក ហង់រី-ធីរមង់បេ អំពីក្បាច់ខ្មែរជាន់ដើម បោះពុម្ពនៅក្រុង
 បារីសឆ្នាំ ១៩២៧ រូបលេខ ៨២-៨៧-១១០ និងសៀវភៅលោក វិក-ទ័រ-គោលូបែហ្វ អំពីហរ
 តែមហាឫស្សី បោះពុម្ពនៅបារីស ឆ្នាំ ១៩២៥ ខ្សែទំព័រ ២៨៥ សៀវភៅទាំង២ ក្បាល
 នេះ មាននៅក្នុងព្រះរាជបណ្ណាល័យកម្ពុជា ។

អំពីថ្មបាយក្រៀម ដោយក្នុងជាន់នោះគេធ្វើត្រឹមត្រូវហ្មត់ចត់តាមក្បួន
ខ្នាត ហើយនឹងការដែលសាងប្រាសាទឲ្យមានជាម្នាក់ៗឡើង ព្រម
ដោយរោងថែវដូចយ៉ាងប្រាសាទអង្គរវត្ត ដែលសាងក្នុងរវាងឆ្នាំ ១២០០
នោះ ជាការឧត្តមយ៉ាងឯកប្រភេទកម្របាន ហើយគឺជាន់អង្គរវត្តជាយូរ
មកទៀត គឺដល់មកក្នុងពេលដែលគេស្មានថាការរចនាខ្មែរ ប្រាសាទ
បោះបង់ស្រុកខ្មែរហើយនោះ នៅឃើញមានប្រាសាទតូចៗទៀតហៅ
ថាសសបុរ (បន្ទាយស្រី) ដែលគេសាងក្នុងរវាងឆ្នាំ ១៣០០ ប្រា-
សាទនោះមានក្បាច់ចម្លាក់ច្រកបដោយសណ្ឋានថ្មីៗ ជាច្រើនយ៉ាង ដូច
ជាពងមុខ, ទឹកមុខ និងអាគារដែរផង លុះដល់មកកាលក្នុងប្រៃ ដែល
ជាទីនាំឲ្យបាត់ឲ្យបោះបង់ការជ័យប្រសើរចេញ នោះស្រុកខ្មែរក៏មានការ
រចនាសម្រាប់ស្រុកម្យ៉ាងទៀត ដែលមានបែបផែនថ្មី ហើយដែលបាន
ចម្រើនជាថ្មីឡើងដែរ ។

រួចពីនោះមក លោក ល្វី ហ្វី ឡូ ត៍ អធិប្បាយអំពីស្រុកចម្ប៉ានឹង
ស្រុកលាវតទៅទៀត ហើយជាមុននឹងដល់ទៅសេចក្តីចាប់ ដែល
លោកអធិប្បាយត្រូវស្តាប់អំពីការរចនារបស់ប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីននោះ លោក
បានពណ៌នាក្នុងចំពូក ១ យ៉ាងខ្លី អំពីភាពសណ្ឋានសព្វថ្ងៃនៃក្បាច់រចនា
ក្នុងប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន ។

ឯសេចក្តីដែលជាមានប្រយោជន៍ដល់យើងនោះ គឺសេចក្តីដែលលោក

អធិប្បាយអំពីស្រុកខ្មែរ លោកបានពិនិត្យឃើញថាជាតិខ្មែរមិនបាត់អស់
សេចក្តីប៉ិនប្រសប់ សេចក្តីចំណានក្នុងការរចនាឡើយ ហើយថាដោយ
បានតាំងចង្អុលសាលារចនាខ្មែរឡើង ក៏ជាតិខ្មែរបានចម្រើនថ្កុំថ្កើងឡើង
ក្នុងក្បាច់អលង្ការ ប៉ុន្តែជាការគួរឲ្យស្តាយ ឬជាការឥតកត្តាណាស់ ដែល
បានពិនិត្យឃើញអស់ទាំងវត្តចាស់ៗ ដែលបានសាងសង់ដើមមកឬវត្តថ្មីដែល
ទើបនឹងសាង នោះធ្វើបំពានឲ្យខូចអន្តរាយ ដល់ការរចនាក្នុងស្រុកខ្មែរ
ជាច្រើន ដែលសុទ្ធតែជារឿងកំរិតក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ហើយនៅវេលា
ដែលយើងដើរមើលរបៀបវត្តនានា ក្នុងស្រុកខ្មែរ យើងបានពិនិត្យឃើញ
ដូច្នេះដែរ ។

គួរឲ្យមានសេចក្តីស្តាយជាអនេក ដែលបានឃើញសេចក្តីខំច្រើន
ដែលបានឃើញចេតនាជាកុសល និងចំនួនប្រាក់ចេញចាយទៅ ដើម្បី
ទៅជួសជុលប្រាសាទបុរាណដែលនៅក្នុងកំរែផែន ឬក៏ជញ្ជូនយកថ្មបុរាណ
ទៅកសាងជាព្រះវិហារថ្មីៗ ឡើង ឬម្យ៉ាងទៀតកសាងព្រះវិហារៗ ថ្មី
ដោយស៊ីម៉ង់ត៍ ឥតរិះគិតដល់ក្បាច់អលង្ការ ។

ដែលជាខ្លឹមសារនោះ ត្រូវឲ្យជាតិខ្មែរទាំងអ្នកបួសទាំងគ្រហស្ថយល់
ច្បាស់ប្រាកដក្នុងវេលានេះថាជាតិច្នៃដ៏ធំៗ ក្នុងសាសនា ដែលទទួលកោត
ខ្ជាប់ដល់ប្រាសាទបុរាណ គឺជាបេតិកភណ្ឌស្ថានណា មានភាពសណ្ឋាន
យ៉ាងដូចម្តេច ត្រូវបណ្តោយឲ្យនៅ តាមបែបយ៉ាងនោះ ការដែលយក

ស៊ីម៉ង់ត៍ទៅចេះ ឬ ទៅជួសជុលផ្ទះសំណាក់ផ្សេងទៅវិញ នោះមានទោស
ធ្ងន់ប្រហែលគ្នានឹងចំពានឬបំបាត់លំអៀងព្រះពុទ្ធដ៏កាដូច្នោះដែរ ។

ត្រូវហាមកុំឲ្យអ្នកឯណាទៅធ្វើ ឲ្យបាក់បែកក្បាច់រំលេចរបស់បុរាណ
ត្រូវឲ្យថ្ម, ១ ដុំ, ឬ គ្រឿង ១ ដុំ នៅនឹងនៅកន្លែងចាស់ជាដាច់ខាត នេះហើយ
ជាកិច្ចការ ដ៏ឧត្តមរបស់ជនដែលនៅជិតប្រាសាទបុរាណ ។

បានជាយើងទទួលបាននិយាយត្រង់កន្លែងនេះ ព្រោះថាមិនត្រូវជាកិច្ចការ
ក្មេងកេរ្តិ៍របស់គោត្រឡូន ដោយហេតុនេះចំពោះនឹងផ្លូវធម៌ មិនត្រូវធ្វើឲ្យ
ប្រែប្រួល ឬបង្កប់ផ្លូវបុរាណស្ថានទាំងនោះឡើយ ។

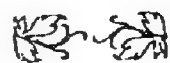
ឯកិរិយាដែលសាងសាលា ឬសាងវិហារ ជិតជិតមិនទុកប្រឡោះ
ឲ្យឃ្លាតឆ្ងាយជុំវិញប្រាសាទបុរាណ នោះមានទោសប្រហែលគ្នានឹងមិន
គោតខ្ចាច ដល់គំនិតស្មារតីនៃជីវិត-ដ៏ដូររបស់ខ្លួន តើហេតុអ្វីបានជា
មានទោស ឆ្លើយថា បានជាមានទោសព្រោះការដែលសាងថ្មី ដោយ
ស៊ីម៉ង់ត៍រាងកំរាលនោះ ហាក់ដូចជាទៅសង្កត់របស់ដែលល្អ ជាថ្មីដែ
ជាន់បុរាណខ្មែរទៅ ។

នៅមានការម្យ៉ាងទៀត ដែលនាំឲ្យវាបាក់ដល់ភ្នែកអ្នកដែលចូលទៅ
ថ្វាយបង្គំព្រះពុទ្ធរូបក្នុងព្រះវិហារនីមួយៗ គឺដែលឃើញទីអាសនៈមាន
រចនាតាំងដោយគ្រឿងផ្សេងៗ នោះឯងមានមនុស្សជាច្រើនគិតថា ដែល
នឹងថែទាំវត្តអារាម ព្រះវិហារសីមាភូមិឲ្យបានស្អាតនោះ ត្រូវឲ្យមានប្រាក់

ច្រើនទើបធ្វើបាន ដែលយល់យ៉ាងដូច្នេះ នេះពេញជាខុសទេសោះ
ដែលត្រូវធ្វើជាដើមនោះត្រូវធ្វើឲ្យស្អាត ហើយឲ្យជារបស់ធម្មតាប៉ុណ្ណោះ
មិនត្រូវធ្វើដូចម្តេចទៅទៀតឡើយ ។

តើគប្បីបោះឃើញអ្វីខ្លះ នៅលើទីអាសនៈព្រះពុទ្ធរូបផ្សេងៗ ។ គឺ
ឃើញគំនរផ្កាដែលធ្វើដោយក្រដាសជាប់ចូលិតាសពេញ ឃើញវត្ថុផ្សេងៗ
ដែលធ្វើដោយចាន ដើមកង្កែបប្រទេសអឺរ៉ុប ឃើញចង្កៀងស្ពានដែលធ្វើ
ជាបែបភាពមានរូបផ្សេងៗ ឃើញឆ័ត្រដែលគេធ្វើសម្រាប់បាំង រូបកូន
ក្រមុំជារបស់សម្រាប់ល្បែងក្មេងនៅប្រទេសអឺរ៉ុប ដែលមិនមែនជារបស់ស្តុក
ស្តម្ភសំណំសំនួនដូចយ៉ាងភ្នំសំ ដែលបើកបាំងព្រះពុទ្ធរូបខ្លះនោះឡើយ ។

ម្យ៉ាងវិញទៀតឃើញថាជាការឥតប្រយោជន៍សោះ ដែលបណ្តោយ
ឲ្យទៀនស្រក់ដិតជាប់ទៅលើទីអាសនៈ ហើយកំទេចចូលធ្លាក់ពាសពេញ
ទៅ ព្រមទាំងសម្បកឬមង្គល់ពាងព័ទ្ធដែរជាសទៅក្នុងទីអាសនៈនោះ
ឯទីអាសនៈដែលតាំងត្រូវនឹងទំនៀមទម្លាប់ឬត្រូវក្បួនខ្នាតនោះត្រូវតម្រៀប
ព្រះពុទ្ធរូបឲ្យមានរបបមានផ្លូវដ៏ត្រឹមត្រង់ ហើយយកដើមឈើរបស់ដែល
ដាំដោយផែន យកមកតាំងឲ្យមានរបៀបរាបសា កុំឲ្យទើសទែងដល់
ភ្នែក ហើយថែទាំឲ្យស្អាតល្អ នោះទើបនឹងមើលទៅឃើញ ជារបស់
ថ្លៃថ្លាដ៏ប្រសើរត្រូវតាមសណ្តាប់ធ្នាប់ ព្រះពុទ្ធរូបវេណីពីបុរាណរៀងមក ។

អំពីសាសាបារាំងសែសនៅបុងប្រូប្រទេស

ក្រុមការ ជុំ-ម៉ៅ

ប្រែពីភាសាបារាំងសែស មកជាខេមភាសា

ប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីនមិនមែនជាស្រុកថ្មីទេ គឺជាស្រុកដែលមានពន្លា-
វតារជាយូរអង្វែងណាស់មកហើយ ដូចមានគម្ពីរដើមផ្សេងៗ នៅក្នុងហោ-
ត្រ័យជាតានស្រាប់ មួយអង្វែងនឹងសិលាចារឹកនៃប្រាសាទទាំងឡាយ និង
សសរបុរាណដែលនៅឈរសព្វថ្ងៃនៅឡើយ ឬដែលកប់បាត់នៅក្រោម
ជញ្ជាំងដែលទ្រុឌទ្រោមទៅ ដោយអំណាចចារឹកនិងអក្សរទាំងនេះ ទើប
ពន្លាវតារបុរាណបានទុកស្នាមដានឲ្យយើងដឹងអំពីជាតិផ្សេងៗ និងភាសា
ដែលមាននៅក្នុងស្រុកនោះ ហើយចបដែលកប់គាស់បានប្រទះជាញយៗ
នៅក្នុងដី គ្រឿងប្រដាប់បុរាណពីថ្មស្អាត គ្រឿងតែងកាយពីខ្នង និង
គ្រឿងប្រដាប់ចម្លែកៗ ពីស្ពាន់ ដែលជាសំអាងនាំឲ្យដឹងសេចក្តីស្តីវិវឌ្ឍ
ក្នុងជាន់ដំបូង ប៉ុន្តែរបស់ដែលប៉ះពាល់ដល់ភ្នែកជាងគេនោះ គឺប្រាសាទ
បុរាណដែលមានចំនួនជាច្រើនរចនាដោយចម្លាក់ដ៏វិចិត្រ គួរជាវិភាគ
ជាទីស្រឡាញ់រាប់អាន ដែលមានលើដីបុរាណនោះ ហើយមានប្រា-
សាទបុរាណខ្លះ ក្នុងពួកនោះល្អឆើតជាងគេទាំងអស់ ក្នុងទ្វីបអាស៊ី វេលា
ដែលបានមកកាន់កាប់ទំនុកចំរុះស្រុកឥណ្ឌូស៊ីននោះ ក្រុងបារាំងសែស
ទទួលបន្ទុកថែទាំនូវរបស់ទាំងនេះ មិនឲ្យអន្តរាយឡើយ ដែលក្រុង

បារាំងសែសបានមកតាំងនៅជាដំបូងនោះ ក៏ចូលទៅឡាយនេះ ក៏បាន
 សម្រេចធ្វើឡើងបានចាត់តួកម្មស្បៀងមួយក្រុម គឺដូចជាគីដឡាគ្រេ និង
 ហ្វ្រង់ស៊ីស្ការនីញ៉ា, ល្វីដឡាពារត៍, អេចនីអេម៉ូនីញ៉ា, អ៊ុតស្ត័ប៉ារី ទៅ
 ធ្វើការបានចម្រើនដ៏ប្រសើរក្នុងកិច្ចពិនិត្យនូវផែនដី ប៉ុន្តែក្នុងកម្មស្បៀងតែ
 ប៉ុណ្ណោះ ដែលបានតាំងបង្កើតក្នុងជាន់នោះ មិនទាន់ជួនល្មមនៅឡើយ
 ដោយការដែលរឹតតែកាមក្សានុខាត សេចក្តីសិក្សាយ៉ាងជ្រៅនៃពន្យារ-
 ការនិងការដែលរក្សានៃប្រាសាទបុរាណនោះ ត្រូវការឲ្យមានតាំងបង្កើត
 ជាគ្រួសារ ១ ជាប់ជាដាច់ខ្លួន ដោយហេតុទាំងនេះហើយ ទើបបាន
 តាំងបង្កើតសាលាបារាំងសែសនៅចុងបូព៌ាប្រទេស ។

អំពីសាលា

សាលានេះ បានតាំងបង្កើតឡើងដោយប្រកាសអាណាចក្រច្បាប់ ពី
 លោកគ្លូឌីវេណើរ ហ្សឺណេរ៉ាល ប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន នាមប្លូលឡែម ចុះ
 ថ្ងៃទី ១៥ ដេសេម ឆ្នាំ ១៨៧៨ ក្នុងវេលានោះសាលានេះមាននាមថា សា-
 លាពិនិត្យក្បាច់អលង្ការ ក្នុងប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន លុះ ១ ឆ្នាំ ភក្តីនោះមក
 ដើម្បីនឹងរៀនកម្មសិក្សាឲ្យឆ្លាតវៃទៅទៀតនោះ បានឲ្យនាម
 សាលាដូចសព្វថ្ងៃនេះ ហៅថា សាលាបារាំងសែសនៅចុងបូព៌ាប្រទេស
 (ប្រកាសអាណាចក្រ ចុះថ្ងៃទី ២០ ខែ យ៉ូឡីយេរ ឆ្នាំ ១៨២០) ។

មុខក្រសួងជាដាច់ខាត របស់សាលានេះ បានសម្រេចដោយ
 ប្រកាសដេក្រេលោកប្រេស៊ីដង់ ដ៏ឡានពុទ្ធិក ចុះថ្ងៃ ២៦ ហូររីយេរ ឆ្នាំ
 ១៩០១ ក្រោយទៀតមានប្រកាសដេក្រេ ១ ច្បាប់ ចុះថ្ងៃ ៣ ខែ អាទិត្យ
 ឆ្នាំ ១៩២០ ចេញបញ្ជាតាមសេចក្តីព្រាងមានពីលោក កាល់បែរសាវ៉ូ ជា
 សេនាបតីត្រួតស្រុកចំណុះ នឹងដោយសេចក្តីយល់ព្រមពីលោក គូរវ៉ែ
 ណើរ ហ៊ីរណេវ៉ាល ឡុង ប្រគល់នូវអត្ថភាពដោយសន្មតមកសាលានេះ
 រាប់តាំងពីថ្ងៃ ១ យ៉ូនីយេរ ឆ្នាំ ១៩២១ តមក ។

អំពីលំនៅរបស់សាលា

នៅវេលាដែលបង្កើតសាលានោះ ទីប្រជុំរាជការធំក្នុងប្រទេស
 ឥណ្ឌូស៊ីននៅៗ ក្រុងព្រៃនគរនៅឡើយទេ នៅទីនោះហើយដែលគេ
 បានតាំងហោសៀវភៅនិងសារមន្ទីរ ប៉ុន្តែដល់មកក្នុងឆ្នាំ ១៩០១ ទីប្រជុំ
 រាជការធំក៏ផ្លាស់ទៅតាំងឯក្រុងហាណូយវិញ ហើយឯសាលាបារាំង
 សេសនៅចុងបូព៌ាប្រទេស ក៏ផ្លាស់ទៅតាមក្រសួងរាជការឯទៀតដែរ
 ឯមន្ទីរដែលមានរចនាដោយថ្ម ហើយដែលនឹងកើតទៅនាំឲ្យអន្តរាយ
 នោះ បានទុកនៅៗ ក្រុងព្រៃនគរ បាននាំយកតែហោសៀវភៅទៅតាំង
 ឯក្រុងហាណូយ កាលពីឆ្នាំ ១៩០២ មួយអង្វើនឹងអក្ខរកថាភាសាផ្សេងៗ ជា
 អក្សរចិន និងអក្សរសាសន៍ឯទៀត ចារឹកចំនួនប៉ុន្មាននេះបានយកទៅតាំង
 ក្នុងឧត្តាសប្រឡងដែលបើកនៅក្នុងក្រុងនេះកាលពីថ្ងៃ ១៦ ណោវែម លុះ

ដល់បង្កើយឈប់ប្រឡងពីថ្ងៃ ១៥ ហូររយ ឆ្នាំ ១៩០៣ របស់ទាំង
 ប៉ុន្មាននេះបានយកទៅទុកក្នុងរាំងដែលជាសារមន្ទីរ សម្រាប់សាលាសព្វ
 ថ្ងៃនេះឯង ប៉ុន្តែក្នុងកាលនោះ គេមិនទាន់ពេញចិត្តនឹងមន្ទីរនេះសោះ
 ព្រោះជាមន្ទីរដែលគេសម្រាប់ទុកតាំងរបស់ធម្មតាដូចជាផល ក្សេត្រាធិការ
 និងផលសិប្បិយការដូច្នោះ ហើយទៅយកធ្វើជាមន្ទីរសម្រាប់តាំងក្បាច់
 អលង្ការវិញ ទុកជារៀបចំរបស់ដោយប្រុងប្រយ័ត្នដូចម្តេច ក៏ហាក់ដូច
 ជានៅមិនគត់មត់ឲ្យផុតពីសេចក្តីអន្តរាយសោះ ហើយសេចក្តីដែល
 សង្ស័យក្នុងចិត្តនេះមានឃើញហេតុតែត្រឡឹងមែនមិនយូរប៉ុន្មាន កាលពី
 ថ្ងៃ ៧ យូររាំង ឆ្នាំ ១៩០៣ មានព្យុះយ៉ាងធំពារលើក្រុងហាល្លាយ ធ្វើឲ្យ
 រថក្បាច់ដែកយ៉ាងធ្ងន់ៗ ដែលបិទជ្រុងរាំងទាំងសងខាងចូលដល់ទៅខាង
 ក្នុងដែលជាទីតម្កល់នូវគ្រឿងតាំងរបស់សាលា អក្ខរកថាភ្នំគូលែន
 ក៏ខូចខ្ចីអស់ គ្រឿងដែលធ្វើពីដីសក់បាក់ចែកអន្តរាយ ហើយឯរបស់
 ដែលគូនឹងថ្នាំក៏រសាត់ទៅតាមខ្សែទឹកទៅ សេចក្តីពិសោធល្បឿងមើលដូច
 ខាងក្រោយនេះហាក់ដូចជាស្រួលល្អ គឺគេដកយករបស់ទាំងប៉ុន្មានដែល
 គង់សល់នៅពីក្នុងរាំងមុន ហើយយកទៅតម្កល់ទុកនៅកន្លែង ១ ដែល
 បានសុខជាង ។

កាលក្នុងឆ្នាំ ១៩០៤ រាជការគូវរណីម៉ង់ ហ្ស៊ីរណេវ៉ាល បានធ្វើ
 ដំណើរយដ៏មួយកន្លែងនៅជ្រុងផ្លូវការ ទីនេះផ្លូវហ្សឺរណីវ៉ាល យកឲ្យសាលា

កន្លែងនោះសាលាបានកាន់កាប់ដរាបដល់សព្វថ្ងៃនេះឯង លុះដល់មកក្នុង
ឆ្នាំក្រោយទៀតគឺឆ្នាំ ១៩០៥ សារមន្ទីរនិងកន្លែងធ្វើរាជការ បានផ្លាស់ទៅ
នៅជាមួយនឹងមន្ទីរធំ ដែលមានសាងគេហស្ថាន១ ទៀតភ្ជាប់នៅទីនោះ
សម្រាប់លោកចាងហ្វានសាលា ហើយគេហស្ថាន១ ទៀតសម្រាប់អ្នក
សិក្សា (កាលពីឆ្នាំ ១៩០៦) និងហាង១ ជាក្រោយកាលពីឆ្នាំ ១៩១២
ប្រជុំគេហស្ថានទាំងបីនានានេះ មិនទាន់ជួនល្មមដល់សាលា ដើម្បីដម្កល់
នូវប្រដាប់រចនានៅឡើយ សេចក្តីដែលខ្លះនេះបានបំពេញ ឲ្យគ្រប់ឡើង
ដោយប្រកាសអាទេត១ ច្បាប់ ចុះថ្ងៃទី ២៨ យ៉ាងរីយេរ ឆ្នាំ ១៩០៩ ដែល
បានភ្ជាប់មកសារមន្ទីរនេះទៀត គេហស្ថានសម្រាប់រាជការធំ១ នៅផ្លូវ
ក្នុងសែសស្យុង ដែលសាលាប្រជុំស្រុកឥណ្ឌូស្ទ័នបានកាន់កាប់ជាក្រោយ
បង្អស់ ដូចនេះហើយសាលាប្រជុំសែសនៅចុងបូព៌ាប្រទេស ក៏បាន
ចាត់ចែងរៀបចំហើយជាស្រេច នៅក្នុងឆ្នាំគំរប់ទី ១០ តាំងពីកើតសាលា
នេះឡើង ។

អំពីតាំងបង្កើតសាលា

សាលាប្រជុំសែសនៅចុងបូព៌ាប្រទេស មិនមែនជាសាលាបង្រៀន
ទេ គឺគ្រាន់តែជាទីសម្រាប់ធ្វើបរិក្ខារសិក្សា ក្បាច់អលង្ការនិងភាសា
ផ្សេងៗ នៅក្នុងឥណ្ឌូស្ទ័ននិងនៅជននានា ឯទៀតក្នុងដំបង់ចុងបូព៌ា
ប្រទេស គឺស្រុកឥណ្ឌា, ស្រុកចិន, ស្រុកជប៉ុន និង ស្រុកឥណ្ឌូស្ទ័ន ។

អ្នករាជការសម្រាប់សាលានោះ មានចាងហ្វានម្នាក់ដែលតាំងដោយ
ប្រកាសដេក្រេ និងមីមជាច្រើនដែលបំពេញកិច្ចក្រសួងដោយពេលរដូវប្តូរ
ជាអចិន្ត្រៃយ៍ ហើយដែលតាំងដោយប្រកាសអាណត្តិលោកគូវ៉ែរណើរ
ហ្ស៊ីណេរ៉ាល តាមសេចក្តីតម្រូវពីក្រុមអ័កការដើម្បីសាងស្រួចស្រាវ
អែបែលឡែត ។

ក្រុមអ័កការដើម្បីនេះ ត្រូវត្រួតត្រាសាលានេះ ដោយវិទ្យាសាស្ត្រ
ដោយមានក្រុមកុំម៉ិស្យុង១ ក្រុមដោយឡែកទៀត ត្រូវទទួលនិងបញ្ជូនអ្នក
សិក្សាដែលត្រូវប្រឡងវិជ្ជា ត្រូវធ្វើតាមលំដាប់ការចាត់ឡាយ ត្រូវ
ជួបជុំនឹងលោកចាងហ្វាន អំពីគំនិតផ្សេងៗ របស់ក្រុមនេះ ហើយ
ជូនដំណឹងដល់លោកគូវ៉ែរណើរ ហ្ស៊ីណេរ៉ាល អំពីសេចក្តីយល់ឃើញ
របស់ខ្លួន ក្នុងការជាប្រយោជន៍ដល់សាលានេះ ។

ឯពួកមីម ដែលបំពេញកិច្ចក្រសួងដោយពេលរដូវនោះ កាលដើម
ហៅថាអ្នកសិក្សា ពួកនេះតាមធម្មតាសុទ្ធតែជាបណ្ឌិតសិស្ស ដែលបាន
សញ្ញាបត្រពីសាលាឧត្តមសិក្សាមក ដែលបានហាត់រៀនម្យ៉ាងសាស្ត្រផ្សេងៗ
សម្រាប់បូព៌ាប្រទេស ឬដែលបានហាត់រៀនក្បាច់អលង្ការ ប៊ែកខាង
សាងសង់ហ្វានដោយក្បួនខ្នាត ហើយដែលបានចូលកាន់ការខាងវិទ្យា-
សាស្ត្រ គឺក្នុងផ្នែកដែលចេះដឹងខាងភាសា ពន្យល់ការនិងទំនៀមទម្លាប់
ក្នុងបូព៌ាប្រទេស និងការដែលចេះដឹង អំពីក្បាច់អលង្ការប៉ុន្តែតាមផ្លូវច្បាប់

គ្មាននិយាយអំពីស្ថានដូចម្តេច ដែលត្រូវឲ្យទទួលយកពួកទាំងនេះឡើយ
ហើយមិនមែនកំណត់យកតែជាតិប៉ុណ្ណោះទេ គឺគេពិនិត្យតែអំពីការ
ដែលបានធ្វើឲ្យចម្រើនដល់សាលានិងដល់វិជ្ជា ចំនួនម៉ឺនទាំងនេះ តាម
លក្ខណបញ្ញត្តិបាត់ដូចមានត្រឹមតែ ៣ ដាក់ ហើយម្នាក់ ៗ បានតាំង
តែត្រឹមកំណត់ ១ ឆ្នាំទេ ប៉ុន្តែកំណត់នេះ នឹងចម្រើនឲ្យយូរ ១ ឆ្នាំ ៗ តទៅ
ទៅទៀតបាន តាមសេចក្តីតម្រូវពីលោកចាងហ្វាន នឹងតាមសេចក្តីយល់
ឃើញនៃក្រុមអាកកាដេមី ។

ឯពួកម៉ឺនជាអាចិន្ត្រៃយ៍ កាលដើម ដែលហៅថាជាពួកគ្រូនោះរបៀប
ដែលតាំងមានលំអាន ដូចជាម៉ឺនដែលបំពេញកិច្ចស្រាវជ្រាវដោយកាលដូរ
ដែរ ប៉ុន្តែគ្មានកំណត់ឆ្នាំឡើយ ពួកម៉ឺនទាំងនេះ ត្រូវនៅក្នុងលក្ខណ
បញ្ញត្តិផ្សេងនៃពួកអ្នករាជការ បែបដូចនេះ អំពីឈប់សម្រាកកម្លាំង អំពី
យានជំនិះនិងអំពីឈប់ទទួលរង្វាន់រើត្រេត ។ល។ តាមធម្មតាបណ្តាម៉ឺនទាំង
នេះ សុទ្ធតែរើសយកខ្លួនក្នុងពួកម៉ឺន ដែលបំពេញកិច្ចស្រាវជ្រាវដោយពេល
ដូចហើយដែល មានក៏ស្មុគស្មាញថាជាអ្នករាជការមានតម្លៃដ៏ខ្ពស់ ធ្វើវិទ្យាសាស្ត្រ
ក្នុងវិទ្យាសាស្ត្រ ក្នុងគ្រាសម័យដែលបានធ្វើរាជការ ជាយូរឆ្នាំមកក្នុង
សាលានេះ ។

ពួកម៉ឺនជាអាចិន្ត្រៃយ៍ទាំងនេះ មានកន្លែងរកក្នុងតំបន់ផ្សេងៗគ្នា
ដែលជាការរករបស់សាលា គឺតំបន់ស្រុកចិន និងស្រុកយួន ១ ស្រុក

ឥណ្ឌូនីស្រុកដែលមានប្រទេសឥណ្ឌូ ១ ស្រុកជប៉ុន ១ និងការរីករាលដាល
 ក្បាលអស់ក្នុងប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន ១ ចំណែកខាងក្រោយនេះ មានបង្កើត
 ជាក្រុមរាជការផ្សេងដោយឡែក ១ ដែលមាននាមថា ក្រសួងក្បាលអស់ក្នុង
 ក្នុងក្រសួងនេះមានម៉មជាអចិន្ត្រៃយ៍ ដែលមានស័ក្តិសម្បត្តិជាតាមកដែល
 មានឈ្មោះថា ហ្វាន់ក្រសួងក្បាលអស់ក្នុង ហើយដែលមានម៉មផ្សេង ៗ
 ទៀតនៅក្រោមបង្គាប់ ចំពោះមុខក្រសួងជាអ្នកថែរក្សាប្រជុំប្រាសាទអង្គរ
 ឬជាអ្នកត្រួតត្រាប្រាសាទបុរាណក្នុងប្រទេសផ្សេង ៗ ក្នុងដែនឥណ្ឌូស៊ីន
 បារាំងសែស ។

ក្រៅពីក្រុមម៉មជាអចិន្ត្រៃយ៍ និងម៉មដែលចំពោះក្រសួងដោយ
 កាលរដូវនោះ សាលាខាងក្នុងនាងផ្សេងទៀតនៅក្នុងស្រុកចំណុះ នឹង
 ក្នុងប្រទេសក្រៅ ហៅថា អ្នកបញ្ជូនការចូល ឯងអ្នកបញ្ជូនការចូលនោះ
 លោកគូរវែរណើរ ហ្វែរណើរ អនុញ្ញាតឱ្យដល់បណ្តាអ្នកដែលធ្វើរាជ
 ការជាប្រយោជន៍សាលានេះដោយការរីករាលដាល ដោយអំណោយឬដោយការ
 អ្វីផ្សេងទៀត ភ្នាក់ងារនេះចំពោះក្រសួងបានត្រឹម ៣ ឆ្នាំ ប៉ុន្តែនឹង
 តាំងជាថ្មី ៣ ឆ្នាំម្តងៗតៀងទៅទៀត បានឥតមានកំណត់ ។

ត្រូវសម្គាល់ម្យ៉ាងទៀតថា លោកគូរវែរណើរ ហ្វែរណើរ បាន
 ដាក់ប្រាក់នៅក្រសួងសិក្សាធិការកាលពីឆ្នាំ ១៩០៧ ដើម្បីសាងសង់មួយ
 ក្នុងសាលាឱ្យស្រស់ក្នុងក្រុងបារាំងសែស សម្រាប់តម្កល់ឯកសារនិង

លំអានកាសាក្នុងប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន ហើយរូបអ្នកដែលកាន់កាប់វត្ថុទាំង
នេះត្រូវធ្វើជាអ្នកដំណាងសាលានេះ ចំពោះនឹងក្រុងបារាំងសេសផង ។

ឯអ្នករាជការជាតិអាស៊ីអាទិក ដែលធ្វើរាជការក្នុងសាលានោះ មាន
សៀម ឡាវ ភូមា និងជាងគំនូរ បណ្តាពួកទាំងនេះមានខ្លះជាជាតិក្នុងស្រុក
ឥណ្ឌូស៊ីន ។

អំពីហោសៀវកៅ

ប្រដាប់ដែលជាខ្លឹមសារដល់ការរបស់សាលានោះ គឺហោសៀវកៅ
សាលានេះ ឯហោសៀវកៅនេះបានតាំងបង្កើតឡើងមានឡើងតាំងពីវេលា
ដែលកើតសាលាជាដំបូង បានចម្រើនរៀនរាល់ឆ្នាំដោយចិត្តដោយទទួល
អំណោយ ឬដោយផ្លូវវត្តភ្នំទៅវិញទៅមក ឯសៀវកៅទាំងឡាយ
ដែលចេញបោះពុម្ពដោយចំណាយប្រាក់សាលា ឬដោយជំនួយប្រាក់
របស់រាជការនោះ ត្រូវធ្វើជា ២ ក្បាលទៅទុកនៅហោសៀវកៅរបស់
សាលា ។

គេបានជម្រុញឲ្យរៀបចំសៀវកៅទុកដោយពួកដូចមានខាងក្រោយ ១
សៀវកៅទាំងឡាយដែលបោះពុម្ព ឬដែលសរសេរចារឹកដោយដៃ ជា
របស់ប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីនបារាំងសេស ២ ប្រកាសទាំងឡាយដែលមាន

ប្រយោជន៍ដល់នានា ប្រទេស ក្នុងចុងទិសបូព៌ា សេចក្តីជំនឿនេះសព្វថ្ងៃ
នេះបានធ្វើតាមជាច្រើនហើយ ដូចមានរៀបរៀងខាងក្រោយនេះជា
តាងស្រាប់ ។

ឯហោស្ស៊ីវត្តនោះ មានចែកជា ៧ បែក

១- របស់ប្រទេសអឺរ៉ុប ។

២- របស់ចិន ។

៣- របស់យួន ។

៤- របស់ជប៉ុន ។

៥- ផែនទី ។

៦- ចារឹក... ឯចារឹកទាំងឡាយនេះ មានគ្រប់ភាសា លើកតែចារឹក
ចិន, យួន ខឹងជប៉ុនចេញ ដែលបានបញ្ចូលគ្នាទៅក្នុងសៀវភៅផ្សេង ៗ
ដែលជាប់សព្វកត់ទាំងនេះ ក្នុង ១ ប្រាំ ៗ នោះ មានលំដាប់ ដូចមាន
ខាងក្រោយ ។

ចារឹក ខ្មែរ { ស្លឹករឹត ២២១ ក្បាល ។
 { ត្រងាស ៦៥ -

- លាវ ។

- សៀម ។

- ថៃ ។

ចារឹក ០១២ ។

- ភូមា ។

- មន ។

- ឡឡ ។

- បាតាក ។

មានសារបានចារឹកខ្មែរ ១ បោះពុម្ពផ្សាយក្នុងប៊ុល្លេតាំងពីឆ្នាំ ១៩០២
ទំព័រ ៣៨៧ ឯកម្ពីរសាស្ត្រាលាវនោះមានសៀវភៅ ហ្វីណូត បានរៀន
បានរៀបជាមាតិកាក្នុងសៀវភៅ ដែលរកអក្ខរវិធីលាវ ក្នុងប៊ុល្លេតាំងទី
១៧ លេខ ៥ ទំព័រ ១៧៥ បញ្ជីធីសម្រាប់ចារឹកលាវ ។

ដោយសាលាមានចារឹកលាវជា ២ ក្បាល គ្រប់មុខទាំងអស់នោះក៏
បានធ្វើអំណោយ ១ មុខ ១ ក្បាលដល់ក្រុមចូលហ៊ុនអាស៊ីអាទិក ។

ម្យ៉ាងទៀតសាលាបានទទួលថែរក្សាសំណៅលិខិតផ្សេង ៗ នៅ
កន្លែងគិញលឿកចាស់ឬស្តេចរងនៅស្រុកគុនក៏ង ដែលគេលបំលើកមិន
ឲ្យមានស្តេចតាំងពីឆ្នាំ ១៨៩៧ ។

៧ ពុម្ពផ្តិត. ពង្សាវតារប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីននោះ មានជាប់ជាច្រើន
ទៅលើសិលាចារឹកផ្សេង ៗ ហើយចារកទាំងឡាយនេះ នឹងធ្វើឲ្យបានត
ប៉ុន្មានវិញ លុះតែឲ្យផ្តិតពុម្ពឲ្យបានជាប់ស្នាមអក្សរដែលធ្លាក់នៅលើថ្ម
នោះ ។

ឯង្គីតនោះនឹងធ្វើជា ២ បែបបាទ

១- បែប ឡូតាំងឡាវែល.- គេដាក់ក្រដាស ១ សន្លឹកទៅលើផែនថ្ម
 ទឹក ហើយគេវាយថ្មម្តងៗ ដល់ប្រាស់ ១ រំង ដើម្បីឲ្យបានក្រដាស
 ផតចូលទៅក្នុងស្នាមអក្សរដែលធ្លាក់តទុកក្រដាសនោះនៅលើថ្ម លុះដល់
 ស្រទាប់ទាញយកមក ហើយក៏ឃើញស្នាមអក្សរលេចឡើង ប៉ុន្តែជា
 អក្សរប្រាស់ជើងទាំងអស់ដូចជាអក្សរដែលធ្លាក់នៅលើត្រា ។

២- បែបចិន.- គេដាក់ក្រដាសតាមលំដាប់ ដូចពោលខាងលើនេះ
 ដែរ ហើយគេធ្វើក្រដាស ឲ្យទ្រុឌចូលទៅក្នុងស្នាមអក្សរ ដោយយក
 អន្ទូលក្បាលស្លាវយពីលើសំពត់សាត្វតយ៉ាងគ្រាស់ លុះកាលណាក្រដាស
 នោះស្រទៅ គេតាំងយកទឹកខ្មៅទៅជូតពីលើ ហើយអក្សរក៏លេចឡើង
 ជាសនៅក្នុងផ្ទៃទៅ ។

អំពីសារមន្ទីរ

ប្រកាសដែល តាំងចង្អុលសាលា បារាំងសេសនោះ បានតម្រូវដល់
 ចាងហ្វានសាលាឲ្យបង្កើតសារមន្ទីរ ១ ហើយសារមន្ទីរនោះ នឹងសាង
 តែ ១ សម្រាប់ស្រុកទាំងអស់ក៏បាន នឹងសាងក្នុងស្រុក ១ មន្ទីរ ១ ក៏បាន
 តែក្នុងវេលានោះបានសាងមន្ទីរតែ ១ សម្រាប់ប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន នៅ

ក្រុងព្រៃនគរ មានតាំងមន្ទីរ ១ នៅក្រុងដដែលមុនមន្ទីរនេះ តែមិនបាន
 ចម្រើន ហើយក៏លុបលើងលែងឲ្យមានវិញទៅ មន្ទីរនេះបានតាំងនៅ
 លើកន្លែង ១ ជាគេហស្ថានដ៏ឧត្តម ដែលសាងសម្រាប់ធ្វើជាមន្ទីរហើយ
 ក៏បើចេញវិញអស់ទៅដោយរដ្ឋបាល យកកន្លែងនោះទុកសម្រាប់ជាលំនៅ
 លោកលីយ៉ូតីណង់ គូរវ៉ែរណើរ ស្រុកកូសាំងស៊ីន ដែលបំពេញមុខ
 ក្រសួងជាស្រីដ៏វិញ មានចំណែកខ្លះដែលសល់នៅនោះ យកទៅ
 តម្កល់ទុកក្នុងស្នូនសម្រាប់ក្រុងខ្លះ ក្នុងស្នូននៃទីរាជការ គូរវ៉ែរណើរម៉ង់
 ហ្វ្រែណាលខ្លះ ចំណែកទាំងនេះសុទ្ធតែ ជាក្បាច់នឹងសិលាចារឹកខ្មែរ
 លោកចាងហ្វាន់ សាលាបានយកចំណែកទាំងនេះ ទៅផ្គុំជាមួយនឹងរូបធ្វើ
 ពីថ្ម ដែលយកពីស្រុកខ្មែរទៅកាលឆ្នាំ ១៨៩៩ មួយអន្លើនឹងដុំថ្មបាម
 ដែលបានមកពីប្រាសាទបុរាណ ដែលបាក់បែកនៅស្រុកមីស៊ីន ឬទាំង
 ឡាយនេះ បានជាគ្រាប់ពូជសម្រាប់មន្ទីរនេះ ដែលបានតាំងនៅលើដី
 ជាមួយនឹងសាលានៅផ្លូវប៉ែឡាំង កាលឆ្នាំ ១៩០១ គេបានបន្ថែមពួក
 របស់ដែលធ្វើក៏ដីសរ, ភីថ្មីនល, ភីខ្នុកនិងសម្រិទ្ធ ដែលមានសៀវភៅ
 លីយ៉ូ បានប្រមូល នៅវេលាដែលគេតាំងជាមិស្សន ទៅក្នុងស្រុកចិន
 ព្រមទាំងវត្តផ្សេង ៗ ឯទៀត ដែលមានចារឹកនៅនោះ ។

លុះដល់មកក្នុងឆ្នាំ ១៩០២ គេលែងឲ្យនាំចូលទៅក្នុងស្រុកក្នុងក៏ដ
 ក្បាច់អលង្ការទាំងប៉ុន្មាន ដែលមិនមែនជាវត្ថុសម្រាប់ សេចក្តីស្តីវិលយ

របស់ប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន ហើយគេក៏បញ្ចូលទៅជាមួយ នឹងចារឹកបាម
របស់ចិនទាំងឡាយ មួយអន្លើនឹងវត្ថុដែលមានចារឹកនៅនោះ ហើយ
ដែលប្រែផ្លាស់កន្លែងទៅនាំឲ្យវិបលាស ឯមន្ទីរដែលតាំងនៅលើដីរបស់
សាលានោះ ក៏បានរុះរើចេញពីកន្លែងនេះកាលឆ្នាំ ១៩០៤ ដោយផុត
កំណត់សន្យា ។

ឧត្តរខ្មែរ ក៏បានទទួលនូវក្បាច់អលង្ការខ្មែរក្នុងឧត្តរ គឺមានការគេ
១ ច្បាប់ចុះថ្ងៃ ១៧ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩០៥ តាំងបង្កើតជាប៉ែកខាងរបស់បុរាណ
ខ្មែរនៃមន្ទីរតាំងសម្រាប់ប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន នៅក្នុងសេចក្តីត្រួតត្រានៃ
លោកឡឺរេស៊ីដង់ ស៊ុបេរីយ៉េរនិងក្រុមត្រួតត្រាតាមវិទ្យាសាស្ត្រក្នុងសាលា
បារាំងសែសនៅចុងបូព៌ាប្រទេស ប៉ែកនេះកាលដើមឡើយ បានតាំងនៅ
ក្នុងវិថីវត្តព្រះវិហារ ក្រោយមកទើបព្រះចៅក្រុងកម្ពុជាទ្រង់ព្រះតម្រិះថានឹង
សាងជាមន្ទីរ ១ ក្នុងព្រះបរមរាជវាំងចាស់ ដែលប្រថាប់មុនគ្រងរាជ្យដោយ
ចេញព្រះរាជទ្រព្យដើម្បីដាក់របស់ទាំងនេះ របស់ទាំងនេះ មោទសៀប្រាំរ-
មង់ចេញទៅបំបែកដោយពួកដោយកង ហើយបានបោះជាសៀវភៅការ-
តាឡូក លុះដល់មកក្នុងឆ្នាំ ១៩១៩ បានយកមកតម្កល់ទុកក្នុងមន្ទីរក្រុង
កម្ពុជា ដែលសព្វថ្ងៃនេះហៅថា មន្ទីរអាល់បែរសាហ្វីត នៅក្នុងសេចក្តី
ត្រួតត្រានៃក្រុមត្រួតត្រាតាមវិទ្យាសាស្ត្រ ជាធរប ។

ឯរបស់បុរាណខ្មែរទាំងប៉ុន្មាននោះ ចាត់ការដោយស្រួលបួលហើយ

ឯក្បាច់រចនាបាមនោះ មិនទាន់បានចាត់ចែងឲ្យស្រួលនៅឡើយ ដោយ
គ្មានស្តេចបាមនឹងចាត់ការកសាងមន្ទីរ សម្រាប់តម្កល់របស់ទាំងនេះ
កាលដើមបានតម្កល់ទុកក្នុងកន្លែង ក្រុមតម្រួតនៅក្នុងព្រៃនគរ រួចពី
នោះ បានយកទៅតម្កល់ ក្នុងកន្លែង ចូលហ៊ុន សម្រាប់រកវិជ្ជាក្នុងប្រ
ទេសឥណ្ឌាស៊ីន ក្នុងវេលានោះ គេបានបង្កើតកន្លែងតម្កល់ជាច្រើន
ដើម្បីឲ្យបានសាងមន្ទីរចាម ១ នៅស្រុកឡាន លុះ ១៥ ឆ្នាំក្រោយមក ក៏
បានសម្រេចតាមគំនិត ប្រកាសការពេទ្យច្បាប់ចុះថ្ងៃ ២២ យូរ៉ាំងឆ្នាំ
១៩១៨ បានបង្កើតបែកខាងរបស់បុរាណបាម នៃមន្ទីរតាំងសម្រាប់ប្រ-
ទេសឥណ្ឌាស៊ីន ១ នៅក្នុងសេចក្តីត្រួតត្រានៃលោក គូរែរណើរ យេណេ
រ៉ាល់ និងក្រុមត្រួតត្រាតាមវិទ្យាសាស្ត្រក្នុង ហាលា បារាំងសែសជាន់ខ្ពស់
នៅចុងបូព៌ាប្រទេស ឯមន្ទីរតូចនេះដែលបានរៀបចំដោយសេចក្តីប្រាថ្នា
យ៉ាងពិតតាមសេចក្តីរិះគិត របស់ មោនសៀវ ដឺឡាវ៉ាល់ និង មោនសៀវ
អូក្រា ជាចាងហ្វាងក្រសួងសង្គេតហស្តាននៅស្រុកអណ្តាម នោះបាន
សាងហើយស្រេចក្នុងឆ្នាំ ១៩១៦ ហើយមោនសៀវ បារ៉ាមង់ចេ បាន
រៀបចំក្នុងឆ្នាំ ១៩១៩ បានធ្វើជាកាតកាឡុកចំនួន ២៦៨ ទំព័រ ហើយ
មានទំព័រជាច្រើនដែលមានក្បាច់រចនាល្អ ។ ។

ឯក្បាច់អលង្ការចាម និង អលង្ការខ្មែរ ដែលមានមន្ទីរមួយ ៗ ផ្សេង
ពីគ្នានោះ មិនសូវយកទៅតាំង នៅក្នុងហាលាយញ៉ាកញាយទេ ដែលយក

ទៅតាំងម្តងៗ នោះ គឺយកតែរបស់ដែលបានរើសផ្គុំតែផ្គុំ ច្រើនតែរបស់
 ដែលធ្វើពីសម្រិទ្ធ និងរបស់ឯទៀតដែលមានតម្លៃ ឯមន្ទីរនេះបរិច្ចាណិ
 ខាងក្បាច់អលង្ការផ្សាយទៅក្នុងស្រុកអណាម-ភ្នំក្រវ៉ាត់, ស្រុកសៀម, ស្រុក
 ក្បួន និងស្រុកនានាឯទៀត ដែលនៅជិតប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន គឺស្រុក
 ឥណ្ឌា, ស្រុកទីបេ, ស្រុកចិន, ស្រុកជប៉ុន, ស្រុកកូរ៉េ មន្ទីរនេះ មានទាំង
 ប្រាក់បុរាណជាច្រើនផង ព្រមទាំងដើមពន្យារពាណិជ្ជកម្មដែលមានក្បួនយ៉ាងតិច
 នៃរបរសិប្បិយការ ដែលធ្វើពីថ្ម និងអាយុនៃសំរិទ្ធក្នុងប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន។

អំពីការផ្សាយ

សាលាបារាំងសេស . បានចេញបោះផ្សាយការដែលរិះរកតាំងពី
 ឆ្នាំ ១៩០១ ក្នុងប៊ុល្លេតាំងរបស់សាលាបារាំងសេស នៅចុងបូព៌ាប្រទេស
 ដែលបោះពុម្ពនៅប្រទេសហាណូយ កាលដើមមានមានសៀវភៅ-ហ.
 ស្វែដែរ ជាអ្នកបោះហើយតក្រោយមកមានរោងពុម្ពនៅចុងបូព៌ាប្រទេស
 ក្នុងប៊ុល្លេតាំងទាំងនោះ មានសុទ្ធតែការជាថ្មីដែររបស់ពួកម៉ម និងពួកដែល
 ធ្វើការក្នុងសាលាទាំងអស់ហើយ ឯសេចក្តីផ្សាយទាំងនេះ ដែលបាន
 បំពេញដោយសៀវភៅដែលរិះរកថ្មី និងសៀវភៅពន្យារពាណិជ្ជកម្ម នោះ
 បានឡើងជាមេមួយដ៏ឧត្តម សម្រាប់នឹងសិក្សាវិទ្យាសាស្ត្រក្នុងទ្វីបអាស៊ី
 ខាងកើត បើនឹងរៀបរាប់ក្នុងនេះ អំពីរឿងរ៉ាវដែលបានប្រកាសនោះ
 ឃើញជាវែងឆ្ងាយពន់ពេកណាស់ ដូច្នេះយើងយល់ឃើញថានឹងធ្វើឲ្យ
 ដឹងតែរបស់ណាដែលមានប្រយោជន៍ជាងគេ ។

ស្រុកឥណ្ឌា

សៀវភៅរឿងក្បាច់អលង្ការក្រិក ក្នុងរឿងព្រះពុទ្ធ នៅស្រុកគន្ធារ
សេចក្តីរិះរកដើមកំណើតនៃរឿងរ៉ាវក្នុងពុទ្ធសាសនា ក្នុងស្រុកឥណ្ឌា និង
ក្នុងចុងបូព៌ាប្រទេស មានមោនសៀវ អ-ហ្វូសេ ជាអ្នកតែង ខ្សែ ១ ឆ្នាំ
១៩០៥ ខ្សែ ២ ឆ្នាំ ១៩០៨ ។

សៀវភៅមាតិកាចារឹក សាសនាជេន ដែលមានពង្សាវតារពួកជេន
ជាខាងដើម ស្រង៉ុយកតិចារឹកផ្សេង ។ មោនសៀវ អ. គេរីណូជាអ្នក
តែងឆ្នាំ ១៩០៨ ។

សៀវភៅពូកទី ៣ ដែលមានសារធានថា ហោសៀវភៅនៃ
សាលាបារាំងសែស នៅចុងបូព៌ាប្រទេសនោះ សម្រាប់តែសេចក្តី
ស្រង់ផ្សេងក្នុងអត្ថកិច្ច ឯសៀវភៅទាំងនេះមានផ្សាយ ២ ក្បាល ហើយ
ជារបស់មោនសៀវ វិកទ័រហាងរ៉េ ជាគ្រូនៅមហាវិទ្យាល័យ នៅក្រុង
ប៉ារីស តែង ២ ក្បាល ។

១ គឺវិធីកាសាស័ស្ត្រីត ដែលបានរៀបចំដោយពួក-កង ប៉ារីសឆ្នាំ
១៩០២ ។ ២ ក្បួនវេយ្យាករណ៍បាលី ប៉ារីសឆ្នាំ ១៩០២ លុះក្រោយ
មកសាលាបានផ្សាយក្រៅពីភាគាឡូក និងក្បួនណែនាំផ្លូវរបស់សារមន្ទីរ
ដូចមានពោលខាងលើនេះ គឺក្បាច់អលង្ការក្នុងប្រទេសឥណ្ឌាស៊ីនដែល
មោនសៀវ ឯលុណេដឡាសុនត្សរ តែង ប៉ារីសឆ្នាំ ១៩០១ សេចក្តី

រ៉ាពរនៃក្រុមប្រឹក្សាភិបាលប្រទេសអំពីសេចក្តីរិះរក ក្នុងចុងបូព៌ាប្រទេសដំបូង
ហាណូយ ឆ្នាំ ១៩០២ ។

កាលពីឆ្នាំ ១៩២១ សាលាបានចាប់ផ្តើមផ្សាយសៀវភៅថ្មីៗ ពួក
ទៀត គឺក្បួនចិនដែលនិយាយអំពីស្រុកឥណ្ឌូស៊ីន ឯសៀវភៅរចនា
ក្នុងស្រុកឥណ្ឌូស៊ីនដែលមានសៀវភៅល្អបែប តែងនោះ បានបោះពុម្ព
តាំងពីឆ្នាំ ១៩២០ ដោយសេចក្តីឧបត្ថម្ភនៃសាលាបារាំងសែសនៅចុង
បូព៌ាប្រទេស ។

អំពីប្រាសាទបុរាណ

កិច្ចការដែលមានប្រយោជន៍យ៉ាងធំ ដែលប្រគល់មកឱ្យសាលា
បារាំងសែសនោះ គឺការថែទាំប្រាសាទបុរាណ ក្នុងប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន
ក៏ដូចជាប្រទេសឯទៀតដែរ មានធ្វើឱ្យអន្តរាយនូវប្រាសាទបុរាណជា
ច្រើន របស់បុរាណដែលល្អៗ ក៏បាត់បង់អស់ទៅ ដោយគ្មានអ្នក
ទំនុកបម្រុង មានប្រកាសការរក ១ច្បាប់ ចុះថ្ងៃ ៧ មិថុនា ១៩០០ ឱ្យ
អំណាចដល់សាលា ឱ្យហាមឃាត់មិនឱ្យធ្វើអន្តរាយទៅទៀត ។

ក្នុងការរកនោះមានសេចក្តីថាឯអចលន ឬ ចលនវត្ថុទាំងឡាយដែល
មានរៀបរាប់ក្នុងសេចក្តីរ៉ាពរបស់លោកចាងហ្វាង សាលាបារាំងសែស នៅ
ចុងបូព៌ាប្រទេសនោះ នឹងជាវ នឹងបំផ្លាញ ឬ នឹងកែប្រែក្នុងសណ្ឋានដូចម្តេច
ឥតមានអនុញ្ញាតពីលោក គួរឱ្យយោបល់យល់ មិនបានឡើយ ហាម

ផ្ដាច់មិនឲ្យនាំវត្ថុទាំងនេះប្រាសចាកទីកន្លែងរបស់បុរាណទាំងឡាយដែល
រកឃើញដោយតាមគាស់រកកាយ ឬ ដោយធ្វើការងារអ្វីផ្សេងៗ នោះ ត្រូវ
ជូនដំណឹងដល់លោកគូវរវេណីវេយណោក៏ល ដើម្បីលោកនឹងចាត់ការឲ្យ
ធ្វើដូចម្ដេចៗ លោកបានហ្វាន់សាលាបារាំងសែសមានកិច្ចផ្សះផ្សាត្រួតត្រា
ប្រាសាទបុរាណ ត្រូវតម្រូវសេចក្ដីជូនលោក គូវរវេណីវេយណោក៏ល
អំពីបែបយ៉ាងដែលត្រូវថែរក្សាប្រាសាទទាំងនេះ ។

មានប្រកាសអាហារជាច្រើនច្បាប់ ដែលចាត់ការរៀបចំដើម្បីថែ
រក្សាប្រាសាទបុរាណទាំងឡាយ ដែលមាននៅក្នុងស្រុកផ្សេងៗ ក្នុងដែន
ឥណ្ឌូស៊ីនបារាំងសែស ប្រកាសអាហារចុះថ្ងៃ ៦ អាទិត្យ ឆ្នាំ ១៩០១ ថ្ងៃ
១៥ អាទិត្យ ឆ្នាំ ១៩០៥ ថ្ងៃ ២២ ឈ្នួល ឆ្នាំ ១៩០៦ ថ្ងៃ ១៨ មេ ឆ្នាំ
១៩០៨ ចំនួនប្រាសាទ ឬ ពួកប្រាសាទ ដែលបានរៀបជាមាតិកានោះ
មានចំនួនដូចមានខាងក្រោយ ៖

ចម្បា	៦០ . ។
ក្រុងកម្ពុជា និង ភូមាស៊ីន	២២០ . ។
ស្រុកលាវ	២៥ . ។
ស្រុកកុងក័ង ហាណូយ	៧ . ។

មានបញ្ជីថ្មី ១ ទៀតទើបនឹងរៀបចំធ្វើ បញ្ជីនោះមានបន្ថែមប្រា-
សាទនៅក្នុងក័ងទៀត ដែលមិនទាន់បានរៀបជាមាតិកានៅឡើយ មួយ
អន្លើនឹងប្រាសាទផ្សេងៗ ដែលមាននៅក្នុងខេត្តទាំងបួននានា ដែលនគរ

សៀមសងមកវិញកាលក្នុងឆ្នាំ ១៩០៧ គឺសៀមរាប ស៊ីសុផុន និង បាត់-
ដំបង ដែលមានប្រកាសអារកេចុះថ្ងៃ ១៨ មេ ឆ្នាំ ១៩០៨ មានរៀបទុក
ទាំងដុំ ។

ឯប្រាសាទ ២ នៅស្រុកអណ្តូម ដែលក្រសួងក្បាច់អលង្ការក្នុង
សាលាបានជួសជុលជាថ្មីនោះ គឺ ប្រាសាទពោធិ៍នៅស្រុកញ៉ាត្រាំង
១ (១៩០៦-១៩០៩) និងប្រាសាទពោធិ៍តាវែនៅស្រុកផាងរាំង ១
(១៩០៨) នៅស្រុក គុកក៏ង សាលាបានជួយជួសជុលដល់រាជការ
ប្រាសាទ រាំង មៀវ នៅក្រុងហាល្លាយ (១៩១៨-១៩២០) ប៉ុន្តែដែល
សាលាខិតខំដោយអស់ពីចិត្តនោះ គឺប្រាសាទបុរាណនៅអង្គរ ។

សេចក្តីដែលយកប្រជុំប្រាសាទបុរាណដ៏ឧត្តម ឥតមានប្រាសាទឯ
ណាស្មើមកវិញ ដោយមានសញ្ញាគ្រេតក្រុងបាវាំងសែសនិងក្រុងសៀម
ចុះថ្ងៃ ២៣ មិថុនា ១៩០៧ ប្រគល់មកឲ្យរាជការបាវាំងសែសនោះ នាំឲ្យ
មានសេចក្តីខុសត្រូវក្នុងការបែកក្បាប្រាសាទទាំងនេះ រាជការគួររំលឹកម្តង
យេណេរ៉ាលក្នុងស្រុកឥសាន ក៏បានចាត់ការនេះឥតព្រួយ ហើយ
គម្រោងសាលាបាវាំងសែសកាន់កាប់ការនេះត្រួតត្រាជាធរមាន និងដោយ
ចាត់អ្នករាជការ ១ ក្រុមដែលស្ទាត់ខាងវិជ្ជាចនា ឯកិច្ចការដែលធ្វើនោះ
ក្រសួងក្បាច់អលង្ការក្នុង សាលាបានចាត់ការរៀបចំ ហើយដើម្បីនឹង
សម្រេចការទាំងនេះ បានសង់ជាប៉ុស្តិ៍ ១ ហៅថា មន្ទីរកាន់កាប់ប្រជុំ
អង្គរ ដែលមានអ្នកកាន់កាប់ជាដំបូងឈ្មោះ សង់ កុម្មារី អ្នករាជការនេះ

បានយកចិត្តទុកដាក់ធ្វើរាជការដោយស្មោះត្រង់ កំណត់សំណុំដោយសេចក្តី
ឧហតន៍ដោយតម្រិះប្រាជ្ញាធ្វើឲ្យប្រាសាទធំ ៗ ដែលកប់បាត់ទៅក្នុង
ព្រៃស្បែកនោះ លេចឡើយកណ្តាលវាលបាន គឺជាដំបូងបានចាត់ការ
នៅប្រាសាទអង្គរវត្តរួចពីនោះប្រាសាទបាយ័ន ហើយខាងក្រោយបំផុត
ប្រាសាទបាពួន លុះដល់មកក្នុងឆ្នាំ ១៩១៦ សេចក្តីមរណៈមកផ្តាច់កាត់
ពីការដែលកំពុងធ្វើទៅ ទើបមានសៀវ ហង់រីម៉ារស័ល ចាត់ធ្វើការ
តទៅទៀត អ្នករាជការខាងក្រោយនេះ បានចាត់ការត្រួតពិនិត្យនៅក៏មាន
អាកាស ព្រះបាលីខ្សែ, ព្រះភិក្ខុ និងទីព្រះលានធំៗ លុះដល់ពេលគាត់
ឈប់សម្រាកកម្លាំងនោះ មានសៀវ សាលីប័ត្តិបានចាប់ធ្វើការតទៅ
ទៀតក្នុងឆ្នាំ ១៩២០-១៩២១ គឺចាប់ត្រួតពិនិត្យប្រាសាទតាព្រហ្ម ១ តាកែវ ១
និងបន្ទាយក្តី ១ ព្រមទាំងរៀបចំផ្លូវយកទៅទ្វារជ័យផង ការទាំងឡាយ
នេះបានចាត់ចែងដោយយកប្រាក់ ក្នុងបញ្ជីចំណូលចំណាយ សម្រាប់
សាលាបារាំងសែស និងប្រាក់ជុំនួយពីរាជការប្រតិភូក្នុងផង ការពិនិត្យ
រកប្រាសាទបុរាណនោះ បានចំរើនឡើងជាតួរនឹងការថែទាំប្រាសាទ
ទាំងនេះ ការទាំងនេះចំពោះតែទៅលើប្រាសាទបុរាណក្នុងស្រុកចម្បា
និងក្នុងស្រុកខ្មែរជាដើម ឯក្បួនចំណាត់ការនោះ គេបានស្គាល់ដោយ
ការដែលបានធ្វើពីដើម និងដោយសៀវភៅផ្សេងៗ នៅក្នុងសារមន្ទីរ
ត្រួតពិនិត្យ និង មន្ទីរភីម៉េ ឯស្រុកចម្បារវិញនោះក៏បាត់ស្លាប់ស្លូត គ្មាន
នរណាប្រាកដពីនិមិត្តរូបនេះសោះ មានតែអ្នកប្រាជ្ញទើបនឹងនាំនគរ

នេះ ពីព្រឹយសមុទ្រស្រុកអណ្តាមទៅទុកនៅខាងត្បូងស្រុកខ្មែរបានក្បាច់
រចនាចាមសព្វថ្ងៃនេះ ក៏មនុស្សស្គាល់តិចណាស់ ហើយកាលវេលា
ដែលសាលាតំរូវរកឱ្យក្លិប្បាស់ឡើងនោះ ក៏គ្មានអ្នកឯណាមួយដឹង
សោះ តារាដែលរកឃើញឡើងវិញនោះ មានចំនួនជាច្រើនដែរ ដែល
ជាថ្មីដែររបស់ មោនសៀវ ហង់រីប៉ារ៉េម៉ង់ កាលក្នុងឆ្នាំ ១៩០២ រសចក្តី
ដែលលោកតែងអំពីប្រាសាទពោនគរនៅស្រុកញ៉ាត្រាំងនោះ នាំឱ្យលោក
បានមេដៃទី ៣ ក្នុងវេលាដែលប្រឡងរបស់ក្រោយមកទៀត គឺក្នុងឆ្នាំ
១៩០២ លោកបានរកជាមួយនឹង លោកសាលិការប្តូ ព្រះវិហារ
បុរាណដែលបាក់បែក ឈ្មោះ លក្ខ័ត្រន្ទលោកេស្វរ នៅស្រុកដុងឡើង
(ក្លាំងណាំ) រួចពីនោះ បានរកក្នុងខែត្រជាមួយនេះទៀត កន្លែងប្រជុំ
ប្រាសាទបុរាណ ដែលបាក់បែកទៅក្នុងតំបន់មីស៊ីន (១៩០៣-១៩០៤)
ហើយខាងក្រោយមកទៀត បានរករកប្រាសាទបុរាណ នៅស្រុក
ចាន់ឡូ (ក្លាំងឆាយ) ឆ្នាំ ១៩០៤ មានការជាច្រើន ដែលរៀបចំសាវ-
បាន នៃប្រាសាទបុរាណចាមនៅស្រុក អណ្តាម ហើយដែលមាន
រៀបរាប់អំពីប្រាសាទទាំងប៉ុន្មាន ដែលជាការរចនាបែបឥណ្ឌូឥស្លាមប្រទេស
ឥណ្ឌូស៊ីន ។

នៅក្នុងក្រុងកម្ពុជា មោនសៀវ ស.កុំវ៉ៃស្ទ បានចាត់ការរុករកក្នុង
ស្រុកបាសាក់ (ខែត្រវង្ស) មោនសៀវ ហ.ឌុចហ្វួរ និង ស.កាប៊ូ
ទាំង ២ នាក់ បានគាត់កកាយកំផែងពីរ នៅប្រាសាទបាយ័ន ហើយបាន

ថតយកក្បាច់នៅជញ្ជាំងទាំងអស់ ក្នុងឆ្នាំ ១៩០១, ១៩០២, ១៩០៤,
មានសៀវ ហ បារមីចេ បានអធិប្បាយ អំពីប្រាសាទនៅវត្តនគរ
កំពង់ចាម និងវត្តភ្នំ នៅបាសាក់ ។

បើនឹងរៀបរាប់ឲ្យគ្រប់ តែការដែលរិះរកខាងក្បាច់រចនាក្នុងស្រុក
ចម្បូរនឹងក្នុងស្រុកខ្មែរទៅ ឃើញជាវែងឆ្ងាយពន់ពេកណាស់ សេចក្តី
ដែលរកឃើញ ដោយការទាំងឡាយនេះ មានចារឹកដែលរកឃើញថ្មីៗ
ជាដើមនោះ ឃើញថាបានការជាច្រើនណាស់ទៅហើយ អំពីពន្លឺរសាវ
និងក្បាច់អលង្ការរបស់នគរទាំង ២ នេះ ប៉ុន្តែក្នុងកន្លែងទាំង ២ នេះ នៅ
មានការដែលធ្វើ ច្រើនណាស់ទៀត ហើយការដែលរុករកនោះ ជា
កិច្ចដើមបំផុតរបស់សាលា ។

អំពីដំណើរនិងបាត់ពួកមិស្សង

ការរបស់សាលានេះ បានចម្រើនជាច្រើន អំពីរបស់ដែលរកឃើញ
ក្នុងវេលាដែលពួកមមក្នុងសាលាចេញដំណើរទៅពិនិត្យរិះរក ជួនកាល
ក្នុងប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន ជួនកាលក្នុងស្រុក នានា ឯទៀត ក្នុងចុងបូព៌ា
ប្រទេស ។

ការរិះរកហើយផ្សាយដែលស្រង់យកតែការណា

ដែលមានប្រយោជន៍ដល់ក្រុងកម្ពុជា

ស្រុកខ្មែរ

ឆ្នាំ ១៨៩៩ ល.ហ្វីលីព្វីន និង អ.បាតុន...សេចក្តីរិះរកអំពីភាសា ក្បាច់
រចនា និង សេចក្តីចេះដឹង អំពីតាំងប្រជុំគម្ពីរខ្មែរជាដំបូង ។

ឆ្នាំ ១៩០០ ល.ដ៏ឡាសុនត្រូវ អំពីមាតិកានៃប្រាសាទ ហៅសៀវ-
ភៅ ផែនទីក្បាច់អលង្ការក្នុងស្រុកឥណ្ឌាស៊ីន បារាំង ឆ្នាំ ១៩០១ សន្និក
ស្រុកខ្មែរ មាតិកានៃប្រាសាទ ក្នុងស្រុកខ្មែរ ខ្សែ ១ បារាំង ឆ្នាំ ១៩០២ ។

ឆ្នាំ ១៩០១ ហ.ឌុហ្គរ និង ស.ការប្តី អំពីគាស់កាយកំផែងប្រាសាទ
បាយ័ន ជាន់ទី ២ ផែនទី និង រូបថតក្បាច់នៅជញ្ជាំង ជេសម ឆ្នាំ ១៩០១
យ៉ាវីយេរ ឆ្នាំ ១៩០២ ។

ឆ្នាំ ១៩០២ ស.កុម្មី អំពីរុករានក្នុងស្រុកបាសាក់ ក្នុងខែត្រូវដួល
(ប៊ុលីតាំង លេខ ២ ទំព័រ ៦០) ។

ឆ្នាំ ១៩០២ ហ.ឌុហ្គរ និង ស.ការប្តី អំពីមីស្យុងលើកទី ២ ទៅ
ពិនិត្យប្រាសាទបាយ័ន អំពីតាប៉ុត្តា និង ថតក្បាច់នៅកំផែងជាន់ទី ១ អំពី
ផែនទីបាយ័នទាំងមូល (ម៉ារូ) ថែមការរបស់លោក ការប្តី ពីថ្ងៃ ២៨
យូកាំង ឆ្នាំ ១៩០២ ទៀត អំពីរឿងរ៉ាវប្រាសាទបាយ័ននៅឆ្នាំរង ឯគំនូរ

ឆ្នាំនៅជញ្ជាំងនោះ បានចេញផ្សាយដោយសេចក្តីត្រួតត្រាពិនិត្យ នៃក្រុម
 អំពីស្បៀង ក្បាច់អលង្ការ ក្នុងប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន តាមកិច្ចការដែលលោក
 ហង់រីឌុហ្គ បានចម្លងមក ជាមួយនឹងលោក ការប៊ូ ប៉ារីស ឆ្នាំ ១៩១០-
 ១៩១៣ ២ ក្បាល មានសេចក្តីអធិប្បាយដោយសង្ខេប អំពីក្បាច់
 អលង្ការ ដែលលោក កុម្ម៉ុន និងស៊ីដេស តែង នៅជាខាងដើម ។

ឆ្នាំ ១៩០៤ - ១៩០៥ ល.ដឺឡាស្កិនត្រូវ អំពីមិត្តស្រុកខ្មែរនិង
 ស្រុកសៀម ទំនាបទន្លេមេណាម ទំនាបទន្លេមូន ខែត្រម្ភៃព្រៃ ថាឡាបវិវត្ត
 ស្ទឹងត្រែង សេចក្តីអធិប្បាយក្នុងប៊ុលីតាំងលេខ ៥ ទំព័រ ២២២ សារបាន
 មាតិកានៃប្រាសាទក្នុងស្រុកខ្មែរខ្សែ ២ ប៉ារីស ឆ្នាំ ១៩០៧ ។

ឆ្នាំ ១៩០៧-១៩០៨ ល.ដឺឡាស្កិនត្រូវ អំពីមិត្តស្រុកខ្មែរ និងក្នុង
 ខែត្រ ដែលសៀមប្រគល់ឲ្យមកវិញ ជាមួយនឹងល្បីតាំង ប៊ុណាត និង
 ឌុក្រេ ដើម្បីគូរផែនទីអង្គរ សេចក្តីអធិប្បាយក្នុងប៊ុលីតាំងលេខ ៧ ទំព័រ
 ៤១៩ លេខ ៨ ទំព័រ ២៩២ លេខ ៩ ទំព័រ ៣៥១ ប៊ុលីតាំង ក្រុមជំនុំ
 ក្បាច់អលង្ការ ឆ្នាំ ១៩០៩ ទំព័រ ១៦២ សារបានមាតិកា នៃប្រាសាទ
 នៅស្រុកខ្មែរខ្សែ ៣ (មានជាប់ផែនទីក្បាច់រចនាស្រុកខ្មែរ ខ្នាតលេខ
 $\frac{1}{750.000}$ ផង និងផែនទី ២ ខ្នាត $\frac{1}{50.000}$ និង $\frac{1}{25.000}$
 ទៀត អំពីប្រជុំអង្គរដែល ល្បីតាំង ប៊ុណាត និង ឌុក្រេ គួរ...ហាណូយ
 ឆ្នាំ ១៩០៩ ។

ឆ្នាំ ១៩០៨ ស.កុម្មុយ័ន៍ ចាប់ផ្តើមធ្វើការនៅអង្គរ លុះដល់មរណ-
ភាពនៅថ្ងៃ ២៩ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩១៦ ។

ឆ្នាំ ១៩១១ ហ. ប៉ារ៉ាមង់ ចេញពីអង្គរ បេសមាលា ក្នុងរូបនាមកំពង់ធំ
សំបូរព្រៃគុក (ពិនិត្យរកកំណត់ ១ ខែ) សំរោងសែន កំពង់ឆ្នាំង
ពោធិសាត់, កំពង់ចាម, តាកែវ, អង្គរបូរី, មាតិកានៃមន្ទីរតាំងនៅក្រុង
ភ្នំពេញ សេចក្តីអធិប្បាយក្នុងប៊ុលីតាំងលេខ ១១ ទំព័រ ២២៥ កាត់ឡក
របស់មន្ទីរតាំងរបស់ខ្មែរនៅក្រុងភ្នំពេញ ប៊ុលីតាំងលេខ ១២ ទំព័រ ៣ សេចក្តី
បំពេញមាតិកាប្រាសាទ ក្នុងស្រុកខ្មែរ ប៊ុលីតាំងលេខ ៣ ទំព័រ ១ ។

ឆ្នាំ ១៩១២ ស.ដឹមក្តីណឹម បានចាប់ផ្តើមធ្វើការនៅអង្គរ វេលាដែល
លោក កុម្មុយ័ន៍ ឈប់សម្រាកកម្លាំង ហើយបានពិនិត្យ បេសមាលា អំពី
គេហដ្ឋានដែលជាប់នឹង បេសមាលា ប៊ុលីតាំងលេខ ១៣ ទំព័រ ២ ។

ឆ្នាំ ១៩១២-១៩១៣ សីដេស សេចក្តីអធិប្បាយក្នុងប៊ុលីតាំងលេខ
១២ ទំព័រ ១៧៦ លេខ ១៣ ទំព័រ ១១៥ ។

ឆ្នាំ ១៩១២ ស.ដឹមស៊ីរ អង្គរ កោះកេ (ក្នុងខែត្រព្រំទេព) ក្នុង
(ក្នុងខែត្រសៀមរាប) មរណភាពដោយគេសម្លាប់នៅស្រុកសេដុលបាហ្វ
(ជារជាណាល) ពីថ្ងៃ ១ មេ ឆ្នាំ ១៩១៥ ។

ឆ្នាំ ១៩១៦ ហ.ម៉ារស័ល បានចាប់ផ្តើមធ្វើការជាថ្មីនៅអង្គរ ដែលគាត់
បានឃ្លុយគ្រា ដោយមរណភាពនៃលោក ស.កុម្មុយ័ន៍ លោក ល.ហ្វីលីប្រី
និង ហ.ប៉ារ៉ាមង់ បានចាប់ផ្តើមធ្វើការនៅអង្គរ កំពង់ធំ សំបូរព្រៃគុក លោក

ប៉ារ៉ាម៉ង់ចេ បានបញ្ចប់សេចក្តីរិះរកក្នុងវត្តនគរ នៅកំពង់ចាម ហើយយក
មកតម្កល់ទុក នៅមន្ទីរតាំងរបស់នៅក្រុងភ្នំពេញ លោក ហ ប៉ារ៉ាម៉ង់ចេ
អធិប្បាយពីវត្ត នគរ ក្នុងប្តីល្អិតាំងលេខ ៦ ទី ៤ ។

ឆ្នាំ ១៩២០-១៩២១ ល.ហ្វីណូត ហ.ប៉ារ៉ាម៉ង់ចេ និង វ.គោល
បេហ្វ អំពីអង្គរបន្ទាយឆ្នា បាត់ដំបង-មានសៀវភៅ ចាប់ផ្តើមការ
នៅអង្គរ វេលាដែលមានសៀវ ហ.ម៉ារស័ល ឈប់សម្រាកកម្លាំង ។

ក្រសួងប្រតិបត្តិ

ឯករូបថតតាំងប៉ុន្មាន ដែលពួកម៉ែស្សុងបានថតនោះ បានប្រមូល
ផ្គុំទុកដោយពួក ដូចមានចំនួនខាងក្រោយនេះ

រូបទំហំ ១៨ X ២៤ នោះមានចំនួន ១៦០០

— ១៣ X ១៨ — ១៥០០

— ៩ X ១២ — ៧៦៤

— ៦ X ១៣ (ផ្ទុយ) — ១៣៣

— ៦ X ១៣ (ធម្មតា) — ២០៥

កញ្ចក់ឆ្នោះផ្ទុយ — ១៨១

កញ្ចក់ឆ្នោះធម្មតា — ៩០

កែវសម្រាប់បញ្ចាំងពន្លឺ — ៨៥០

ម្យ៉ាងវិញទៀតសាលាមានតាំងរូបថត ដែលលោក ជុំសុន ថតតាំង

ពីឆ្នាំ ១៨៦៦ នៅអង្គរវត្ត បានតាំងអ្នកថតជាតិយូនឡាក់សម្រាប់ការនេះ ។

អំពីការសិក្សា

សាលាបារាំងវិសេស មិនមែនជាសាលាសម្រាប់បង្ហាត់បង្រៀន ដូច
សាលាទាំងពួងធម្មតានោះទេ គឺគ្រាន់តែបង្ហាត់បង្រៀនក្នុងពួកក្រុមសាលា
នេះ វិធីទាំងឡាយដែលទៅរករៀននៅទីដទៃតែមិនបាន ហើយនិងចូល
ជួយបង្រៀនក្នុងសាលារាជការ ក្នុងប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន ដូច្នេះហើយ
បានជាអក្សរចិននោះ ត្រូវមានសៀវ ប៉េលីយូ និង មានសៀវហ៊ុរ បែរ
បង្រៀនម្តងម្នាក់អក្សរក្លានហ្ន ត្រូវមានសៀវ ម៉ែបុន អក្សរជប៉ុនត្រូវ
មានសៀវប៉េរី អក្សរសំស្ក្រឹត និង អក្សរទីបេត្រូវមានសៀវគីរឌីយេនៅ
វេលាដែលតាំងប្រជុំសាលាក្នុងប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន (ឆ្នាំ ១៨០៧-១៨០៨)
នោះ ពួកម៉ែមក្នុងសាលាចូលបង្រៀនវិជ្ជា ៤ មុខ គឺមានសៀវ ប៉េរី
បង្រៀនខាងភាសា និង អក្សរបារាំងវិសេស មានសៀវ តូ-ង-ម៉ែត្រ
បង្រៀនខាងពន្យល់ពាក្យសៀម និងសព្ទវិជ្ជា មានសៀវ ម៉ែបុនបង្រៀន
ខាងពន្យល់ពាក្យប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន និងនានាប្រទេសក្នុងចុងស្រុកទិសបូព៌ា
ម្យ៉ាងវិញទៀតឯក្រុមពិនិត្យសម្រួលការសិក្សាជាតិស្រុកអោយ ដែលតាំង
ដោយប្រកាសអាណត្តិចុងថ្ងៃ ៨ មេ ឆ្នាំ ១៨០៦ នោះ មានសៀវ ហ្វូសេរ
ចាងហ្វាងសាលាជាអធិបតី ហើយជាម៉ែមនៃពួកនេះកាលក្នុងឆ្នាំ ១៨១០
និង ១៨១៣ នោះ មានមានសៀវ តូ-ង-ម៉ែត្រ ១ ឯលោកចាងហ្វាង

សាលានិងមមសាលានេះទាំងប៉ុន្មាន ក៏បានចូលជួយការពិនិត្យសម្រួល
ក្នុងការសិក្សានេះដែរ ។

មានសាលាជាន់ខ្ពស់ ២ ដែលជាសាលាប្តីក្នុងប្រជុំដែនឥណ្ឌូស៊ីន
ហើយបណ្តាគ្រូទាំងប៉ុន្មានក្នុងសាលានេះមានមមរបស់សាលាបារាំងសែស
ម្នាក់ គឺ មានសៀវភៅ ល. អូស្ត្រូ ទទួលបង្គាប់បង្រៀនអក្ខរវិធីបារាំងសែស
នៅសាលាច្បាប់ផ្ទាល់គ្រប់ព័ន្ធបង្រៀនអក្ខរវិធីនៅសាលាជំនួញ ។

អំពីការប្រាស្រ័យចំពោះនឹងក្រុងបារាំងសែស

សាលានេះមានប្រាស្រ័យទៅនឹង ក្រុមអាកាដេមីដេសាំងស្ត្រីបស្ស៊ុន
អេបែលឡែត្រ គឺបានបាត់ក្រុមកុម្មុយនីស្តដោយឡែក ពិនិត្យការក្នុង
សាលាធ្វើព័ត៌មានជូនទៅក្រុម អាកាដេមី ប្រាស្រ័យទៅនឹង សាលា
កូឡែសនៅក្រុងបារាំងសែស គឺបានតាំងគ្រូ ១ ដែលស្ទាត់ខាងវិធី
ពន្យល់ការ និងវិធីកាសាក្នុងស្រុក ឥណ្ឌូស៊ីន ហើយគ្រូនេះជាអ្នកតំណាង
សាលាបារាំងសែស ចំពោះនឹងក្រុងបារាំងសែស ប្រាស្រ័យនៅនឹងក្រុម
កុម្មុយនីស្ត ក្បាច់អលង្ការ ដែលតាំងនៅប្របសេនាបតី ក្រសួងសិក្សាធិការ
ម្យ៉ាងទៀតសាលានេះ បានធ្វើអំណោយជាមួយមានប្រយោជន៍ដល់មន្ទីរ
ផ្សេងៗ នៅក្រុងបារាំងសែសជាច្រើន ដោយមានសេចក្តីអនុញ្ញាតពី
លោក គូរ៉េរណើរយេណេក៏ល់ សាលាបានឲ្យដល់ហោសៀវភៅសម្រាប់
នគរ (ប៊ីប៊ីយូតែកណាស្ស្តណាល់) រឿងតន្ត្រី និងតន្ត្រីនៅក្នុងខែ ១ រឿង

រឿងកន្លែង ១ រឿង គម្ពីរចិន ១ និង សៀវភៅ ចិន ១ ដែលមានវិជ្ជា
ផ្សេងៗ នៅក្នុងនោះ គឺសៀវភៅទូជួស្តីឆេងបានឲ្យដល់មន្ទីរតាំងនៅស្រុក
លូក្រិះ គំនូរចិនធំ ៗ ៣៣ ដែលគេបានថ្វាយស្តេចស្រុកចិនពីឆ្នាំ ១៤៥៤
គំនូររឿងរ៉ាវសព្វថ្ងៃនេះ ២៦ ក្នុងគំនូរតាំង ៤ នេះមានជារូបក្នុងរជ្ជកាលពួក
សុន (ឆ្នាំ១០០០-១៣០០) គំនូរបែបទីបេ ៦ និងដុំមូល ៨៧ ដុំ តាំងអស់
នេះផ្សំឡើងបានជាការរចនា ដែលធ្លាប់ប្រើជានិច្ចរបស់ចិនជួនបរិបូណ៌
ហើយខាងក្រោយនេះ បានឲ្យដល់ក្រុមចូលហ៊ុនក្នុងស្រុកអាស៊ី សៀវភៅ
សាស្ត្រាលាវជាច្រើន បានយកទៅដាក់នៅសារមន្ទីរគីមេ រូបថតក្បាច់
រចនាជាច្រើនដែលមានសៀវ កុម្ម្រ បានថតយករូបនៅជញ្ជាំងក្រោម នៃ
ប្រាសាទបាពួន ហើយបានបញ្ចូលទៅជាមួយរូបតាំងនេះទៀត រូបថត
៦ទៀត ៣ បែប ដែលតម្កល់នៅក្នុងទីចាត់ហ្វានស្មៅនរបស់សាលា គឺរូប
ជញ្ជាំងក្រោមប្រាសាទបាយ័ននៅអង្គរធំ ដែលពួកមិស្សុន ឌុហ្គរ និងការប្តូរ
ថតកាលពីឆ្នាំ ១៩០១ និង ១៩០៤ និងរូបអង្គរវត្ត និង បន្ទាយធ្មាដែល
សេណេរ៉ាល់ប៊ីលេរ ថតកាលក្នុងឆ្នាំ ១៩១០ ។

អំពីមីមសាលាដែលមរណភាព ដោយធ្វើការតបស្នងដល់
ក្រុងបារាំងសែស ។

យើងត្រូវបញ្ចប់រឿងរ៉ាវនៃសាលានេះ ដោយរំលឹកដល់ពួកមីមដែល
ចេញពីសាលាទៅគឺ ៖

ប្រវត្តិស្តារម្ពដ្ឋបាល ១ ជាអាទិ៍មិនិស្តាទីរដ្ឋសេរីសស៊ីវិល ដែល
ចាត់តាំងមកនឹងសាលាបារាំងសេស ហើយដែលមរណភាព ដោយពួក
ជ្រោយសម្លាប់កាលពីថ្ងៃ ៧ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩០៤ នៅវេលាដែលដើរធ្វើ
មិស្សន៍ សាលាការប្តូរ ១ ជាមេការនៅសាលាបារាំងសេស មរណភាព
នៅក្រុងព្រៃនគរ ពីថ្ងៃ ២៨ យូកាំង ឆ្នាំ ១៩០៤ ដោយចាប់ផ្តើមឈឺវេលា
ដែលធ្វើមិស្សន៍អង្គរធំ ។

ឯឧភាហិបរ ១ ជាគ្រូនៅសាលាបារាំងសេស មរណភាពនៅស្រុក
វិញឡុង ពីថ្ងៃ ៥ យ៉ុងវិយរ ឆ្នាំ ១៩១៤ នៅវេលាដែលដើរធ្វើមិស្សន៍ ។

សិក្ខដីម៉ាស៊ីរ ១ ជាគ្រូនៅសាលាបារាំងសេស គេសម្លាប់នៅសឹង
ឧលពហ្វ (ងារដាណាល) ពីថ្ងៃ ១ មេ ១៩១៥ ។

សន្តិកុម្ម ១ ជាអ្នកថែរក្សាអង្គរ គេសម្លាប់នៅអង្គរពី ២៩ កក្កដា
១៩១៦ ។

ដើមកំណើតប្រាសាទអង្គរ

(ធម៌ខ្សែ ៣)

លោកល្វី-ហ្វីណូត ចាងហ្វាងសាលាបារាំងសែស

នៅក្នុងបូព៌ាប្រទេស ហាណូយ ជាអ្នកអធិប្បាយ

ក្រុមការ ជំនុំ - ម៉ែវ ធ្វើរាជការនៅព្រះរាជបណ្ឌាល័យ

ប្រែចេញជាភាសាខ្មែរ

ប្រាសាទបាយ័នមានរាង ៤ ជ្រុង ធំក្រោមតូចលើ មាន ៣ ថ្នាក់ ថ្នាក់ ២ ខាងក្រោម ហើយថ្នាក់ ១ ដែលខ្ពស់ជាងគេនោះ មានកំពូល ទៅទៀត ដែលជាតំបន់សម្រាប់ធ្វើសន្និបាត ប៉ុន្តែក្នុងកណ្តាលនេះ ទាំង ខាងក្រោម ទាំងកំពូល មិនធ្វើឲ្យដូចជាផែនទីដំបូងនោះទេ តាមផែនទី ដើមថ្ងៃថ្នាក់ទី ២ នោះវាខ្ពស់ជាងថ្នាក់ ១ ជាខ្ពស់ជើងកែវ ហើយត្រូវជាប់ ទៅលើថ្នាក់ក្រោមនៃប្រាសាទនោះ ឯទីសន្និបាតកណ្តាលនោះមានទំហំ ល្អ អស់ទាំងកំពូលថ្ងៃទាំងនោះ មានខ្លោងទ្វារធ្លាក់ក្បាច់ដ៏ផ្អែកផ្អែម នៅកន្លែងវាល និងមានពន្លឺពេញ សព្វថ្ងៃនេះខ្លោងទ្វារទាំងនោះមើលមិន ឃើញឡើយ ។ ចុះដោយហេតុអ្វី បានជាមើលមិនឃើញ គឺថាជា ក្រោយនឹងឆ្នាំថ្មីទៀតនោះ ថ្នាក់ខាងលើបានបន្តបន្តស្រស់ និងពង្រីកឲ្យទូលាយឡើង ទូលាយលុះដល់ទៀបនឹងប៉ះថ្ងៃខាងក្រោម មកគាត់នឹង ខ្លោងទ្វារដែលចូលខាងក្រៅ ខ្លោងទ្វារទាំងនេះបាត់អស់មើលមិនឃើញ

ដោយអំណាចប៉ះគ្នាជាថ្មីទាំងអស់ ឯប៉ះនោះជួនកាលទុករបស់ចាស់
ឲ្យនៅ ជួនកាលកាត់ខ្លះចេញ ដោយរបស់ទាំងនោះនៅទាបជាង ឬខ្ពស់
ជាងចន្ទាត់ ដែលគេប៉ះគ្នានេះ ។

កាលក្នុងឆ្នាំ ១៩២៣ គេនៅត្រឹមសេចក្តីត្រង់នេះ លុះដល់មាន
សៀវភៅមេដំបូង ជាអ្នកពិនិត្យប្រាសាទបាយ័ន ចង់មើលខ្លោងទ្វារ ១
ឲ្យច្បាស់នឹងពន្លឺថ្ងៃ ក៏បានឲ្យតាស់បំណាស់ ដែលប៉ះនៅថ្នាក់ខាងលើ
ដែលបាំងនោះចេញ លុះភ្លឺច្បាស់ទៅ ទើបឃើញលេចរូប ១ ឡើង
គឺរូបទេវតា ១ ឈរលើត្របកឈូក ដៃទាំង ៤ កាន់នូវផ្កា សៀវភៅ
ផ្កាឈូក និងគ្រឿង ១ ទៀត បាក់ដាច់ ប្រហែលដូចជាដប ១ នៅកំពូល
មុដខាងមុខមានព្រះពុទ្ធរូប ១ ។ ជាងតប្រយោជន៍ និងយោបល់ទៅ
ឆ្ងាយ អំពីទ្រង់ព្រាយរូបនេះ ព្រោះរូបរាងធ្វើមិនឲ្យមានសង្ស័យសោះ
គឺជារូបពោធិសត្វលោកេស្វរ ឬអវលោកេតេស្វរ ជាអ្នកទ្រទ្រង់នូវមនុស្ស
ជាតិ និងជាអ្នកធ្វើឲ្យជាជម្ងឺ ។

សួរថាតើខ្លោងទ្វារនេះ ប្លែកតែឯងពីគេក្នុងខ្លោងទ្វារទាំងអស់ជុំវិញ
ភ្នំកណ្តាលនោះឬអ្វី ឆ្លើយថាមិនមែនដូច្នោះឡើយ ។

គេបានឃើញរូបលោកេស្វរ ១ ទៀត ដូចជារូបមុននោះដែរ ប៉ុន្តែ
ដោយទៅ ៗ ខ្ពស់ជាងមុន នោះគេបានកាត់ព្រះភេសចេញ នូវវេលា
ដែលគេប៉ះនូវមេដំបូលខាងលើ ឃើញមានរូបមនុស្ស ១ បាក់បែក

ប្រហែលជាព្រះពុទ្ធរូបទ្រង់ក្លែង រូបឈរជាច្រើនបាក់កំបុត ហើយធ្លាក់
ទៅជាលីងវិញ ឃើញមានរូបព្រះឥន្ទ្រជិះដំរី តមកទៀតមានរឿង
ព្រាហ្មណ៍ជំទង់ម្នាក់ ត្រូវព្រាហ្មស្តេចទស្សន៍ស្លាប់ ប្រហែលជាធ្វើតាម
រឿងសាមជាតត ។

ក្នុងជំនុំខ្មោងទ្វារទាំងអស់ មានខ្មោងទ្វាររឿងព្រះឥសូរតែមួយ នៅ
លើជណ្តើរមុខខាងជើង ខ្មោងទ្វារនោះធ្វើជារូបព្រះឥសូរ មានព្រះព្រហ្ម
និងព្រះនារាយណ៍ លុតជង្គង់ប្រណមរឿងស្តាំ ព្រះឥសូរឈរក្នុង
ប្រឡោះទ្វារមានរនាំង២ ជាន់ទម្លាក់មកខាងក្រោយ ដៃខាងស្តាំកាន់
ផ្កា ដៃខាងឆ្វេងកាន់បែបដាពាន ១ នៅមេទ្វារខាងលើ គេឃើញមាន
រូបជីញ៉ាក់ ឬរូបក្រពើ ប្រជុំរូបទាំងអស់ហាក់ដូច ទំនងជាធ្វើជារឿងរ៉ាវ
មិនមែនជាធ្វើសម្រាប់គោរពឡើយ លើកចេញតែខ្មោងទ្វារ១ នេះ ខ្មោង
ទ្វារទាំងអស់ឯទៀត ក្នុងថែវជាន់ទី២ នោះ សុទ្ធតែឬទុកជាខ្មោងទ្វារ
ខាងពុទ្ធសាសនាទាំងអស់ ។

យើងឡើងទៅលើមេដំបូល យើងបានឃើញនៅទីនោះ បំណែក
ព្រះពុទ្ធអង្គ ដែលបាក់បែករាត់រាយជាច្រើន គឺស្នាមរណ្តៅដែលបន្តបន្ទាប់
ពុទ្ធរូបធ្វើជាកំពូល គេវាយកំទេចចោលទាំងអស់ លើកតែរូបខ្លះដែលធ្វើ
រាងជាឥសី នោះគេទុកទាំងអស់ មានកន្លែងសន្និបាត ១ តូចខាងទិស
ឦសាន នៅរូបទាំងឡាយគេបង្កាញកំទេចចេញទាំងអស់ ឯប្រាសាទ

តួច ១ ដែលជាប់តិបន្តបំ ខាងត្បូងប្រាសាទធំក៏ដូចគ្នាដែរ ស្ថាបដែល
នៅសល់លើខ្លោងទ្វារខាងត្បូងនោះ ធ្វើឲ្យយើងសម្គាល់បានជាពុទ្ធរូប
១ អង្គទ្រង់វត្តខ ទិសរូបលោកេស្វរ ១ អង្គ ឈរនៅលើសសរ និង
ជញ្ជាំងតភ័កខ្លែងមហាសន្និបាតទៅ នោះរូបព្រះពុទ្ធាំណឡាយដែលបាន
ធ្លាក់ជាប់នៅជាប់នៅនោះ គេបានដុសចេញ ប៉ុន្តែនៅមើលច្បាស់ជា
ប្រាកដ ហើយនៅលើជញ្ជាំងកំពូលទៀត ក៏ឃើញពុទ្ធរូបជាច្រើនដែល
គេវាយបំបាក់ចេញ ឬធ្លាក់ទៅជាលីងវិញ ។

សួរថា ចុះអ្វីខ្លះ ដែលជាប់សម្រាប់សាសនាព្រះស្វរជាប្រាកដ
នៅក្នុងចន្ទាយបាយនោះ ឆ្លើយថាខ្ញុំស្មានថាមានតែរបស់តែប៉ុន្មានដូច
មានខាងក្រោយនេះទេ គឺ ១ ជញ្ជាំងថែវខាងក្នុង ឯជញ្ជាំងថែវខាង
ក្រៅនោះគ្មានធ្លាក់រូបអ្វីទេ ២ មានអាស្រម ៣ ឬ ៤ មួយសម្រាប់វិស្ណុ
ឬព្រះនារាយណ៍ ក្រៅពីនោះសម្រាប់សិវឬព្រះឥសូរទាំងអស់ វត្ថុទាំង
ប៉ុន្មាននេះនឹងថាទើបនឹងសាងជាក្រោយប្រាសាទនោះក៏ថាបាន ហើយ
សេចក្តីដែលថាទើបសាងជាក្រោយនោះ ឃើញពីតប្រាកដណាស់ដល់
អាស្រម ១ ក្នុងពួកអាស្រមទាំងប៉ុន្មាន ដែលខ្ញុំទើបនឹងនិយាយ ខាងលើ
នេះ ដែលនៅក្នុងព្រមខាងទិសឦសាននៃថ្នាក់ទី ២ បើគេទៅឈរពីខាង
មុខអាស្រមនេះ មានជើងភ្នំកណ្តាលនៅពីខាងឆ្វេង ហើយមានថែវ
ដែលព័ទ្ធជុំវិញខាងស្តាំ នោះគេនឹងឃើញខ្លោងទ្វារ ១ នៅពីខាងមុខជា

កណ្តាលជញ្ជាំង ២ ជ្រុង ភ្លាងទ្វារនោះមានរូបសិវគឺព្រះឥសូរ ឯជញ្ជាំង
 នៅទិសខាងកើតមានរូបលិង្គ ហើយឯជញ្ជាំងនៅជ្រុងខាងលិចវិញនោះ
 នៅទទេគ្មានធ្លាក់អ្វីសោះ សួរថាតើដោយហេតុអ្វីបានជាយ៉ាងដូច្នេះ
 ឆ្លើយថាដោយហេតុបុត្តចសោះទេ គឺជញ្ជាំងនេះហៀបនឹងប៉ះដល់ជើងក្នុ
 កណ្តាលហើយជាងធ្លាក់គ្មានកន្លែងវាល នឹងលូកដៃធ្លាក់ទៅធ្លាក់បាន គឺ
 ជាភ័ស្តុតាងថា អាស្រមសម្រាប់សិវនេះ ទើបនឹងសាងជាគ្រាមួយ
 ប្រាសាទនោះ នៅលើកន្លែងដែលមិនបានបម្រុងទុកនឹងសាងឡើង ។

សេចក្តីត្រង់នេះ មានបុព្វហេតុ ចុះប្រាសាទសម្រាប់ព្រះឥសូរម្តេច
 ក៏ឲ្យមានលាយទៀបរូបផ្សេងៗ សម្រាប់ពុទ្ធសាសនា ដែលគេឃើញ
 មាននៅជុំវិញកន្លែងសន្និបាត ហើយនឹងរឿងរ៉ាវជាច្រើន នៅជាប់នឹង
 ជញ្ជាំងបន្ទប់សន្និបាតនោះផង ឆ្លើយថាតាមគំនិតខ្ញុំ ការទាំងនេះនឹងយក
 ជាប្រធានមិនបាន ខ្ញុំមិនមែនមិនដឹងទេ ថានៅក្នុងស្រុកខ្មែរនេះ មាន
 សាសនាលាយទៀបចូលគ្នា ដោយមានភ្នកដូចគ្នា ហើយដោយសេចក្តី
 អនុញ្ញាត អំពីម្ចាស់ផែនដីនឹងសេនាបតី ស្តេចយសោវរ្ម័ន បានសាង
 ប្រាសាទ ២ ប្រាសាទ ១ សម្រាប់សាសនាព្រាហ្មណ៍ ១ ទៀតសម្រាប់
 ពុទ្ធសាសនា ។

ស្តេចរាជេន្ទ្រវរ្ម័ន គ្រងរាជធានីសករាជ្យ ៨៦៦ ទៅដល់ ៨៧០ ត្រូវ
 នឹងគ្រិស្តសករាជ ៧២២ ដល់ ៧២៨ ជាគ្រស័ត្រកាន់សាសនាព្រះឥសូរ

មានសេនាបតីម្នាក់កាន់ពុទ្ធសាសនា សេនាបតីនោះ បានសាងប្រាសាទ
សម្រាប់សាសនាព្រាហ្មណ៍ថ្វាយស្តេច និងសាងប្រាសាទ សម្រាប់ពុទ្ធ
សាសនាសម្រាប់ខ្លួនឯង ចារឹកនៅប្រាសាទព្រះខ័ន បានបញ្ចូលធម៌ព្រះ
ឥសូរនិងធម៌ព្រះពុទ្ធជាមួយគ្នា ។

យើងសម្គាល់បានថា សេចក្តីចូលគ្នានេះ មានលក្ខខណ្ឌខ្លះគឺចូល
គ្នាតែដោយសម្តី មិនបានជាចូលដល់ទៅរួមវិហារ ជាមួយគ្នានោះទេ
មហាក្សត្រិយ៍បានសាងទីសន្និបាតទាំងឡាយ សម្រាប់ព្រះផ្សេងៗ មាន
សម្រាប់ព្រះពុទ្ធផង ឯសាសនាដែលនៅជិតគ្នា តែមិនមែនសត្រូវនឹង
គ្នា នេះមានអាស្រមជាច្រើនផ្សេងពីគ្នា នៅក្នុងវិហារជាមួយបាន ប៉ុន្តែ
បើស្តេចកាន់សាសនាព្រះឥសូរ បានសាងប្រាសាទ ១ សម្រាប់លីង្គជា
អ្នកទ្រទ្រង់នៅនគរ ហើយមករៀបតុបតែងនូវរូបព្រះពុទ្ធ និងរូបព្រះឥសូរ
ជុំវិញជាច្រើន ទុកជាវេសន៍គោរពផងទៀត នោះឃើញថាជាសេចក្តីពិ-
បាកនឹងគិត ហើយគួរឲ្យសង្ស័យ ។

សេចក្តីដែលឲ្យសង្ស័យក្នុងស្ថាននេះ យើងត្រូវទុក ១ អន្លើសិន
ហើយយើងត្រូវពិចារណាសួរថា តើប្រាសាទបាយ័ន មិនមែនជាសាង
សម្រាប់ពុទ្ធសាសនា ជាមុនដែលនឹងបានមក សម្រាប់សាសនាព្រះ
ឥសូរទេឬអ្វី ការត្រង់នេះបើនឹងនិយាយទៅ ហាក់ដូចជាឃ្លាតពីសេចក្តី
ដែលគេធ្លាប់ជឿត ៗមក ។

យើងបញ្ជាក់បន្តិចទៅចុះ ហើយពិចារណាថា ប្រសិនបើប្រាសាទ
កណ្តាលនៃទីក្រុងនោះ ជាប្រាសាទសម្រាប់ពុទ្ធសាសនាហើយ តើទី
ក្រុងទាំងមូលនោះ កាន់ពុទ្ធសាសនាដែរឬទេ ។

បើឆ្លើយឲ្យត្រូវនឹងសេចក្តីចម្លើយ គួរតែឲ្យពិចារណាដល់ទីឋានដែល
មានជាប្រធាន នៅក្នុងក្រុងនោះ គឺទ្វារនឹងកុំផ្លែដុំវិញ សួរថាចុះតើ
ទ្វារនោះ នឹងឲ្យយើងបានជឿនការយ៉ាងណាខ្លះ ឆ្លើយថាខ្លាំងទ្វារទាំង-
មួយនោះ បាក់បែកអស់ទៅហើយ នៅសល់តែចំណែក ១ គង់នៅ។
ទ្វារជ័យ ចំណែកនោះឃើញជាកងបង្អែកឆ្វេង និងក្បាលរូបមនុស្ស ១
ឈរជាកណ្តាលរូបហោះឯទៀតជាច្រើន លុះធៀបរូបនេះទៅនឹងរូបឯ
ទៀត ដែលមានភាពដូចគ្នា នាំឲ្យសម្គាល់បានថា រូបនេះជារូបលោ-
កេស្វរ ។

បន្ទាប់មកលើនៃទីដែលហៅថា គេហៈ នោះមានខ្លាំងទ្វារបន្តប
នូវរូបទាំងអស់ ឃើញមានសល់រូបខ្លះដែលគង់នៅ គឺសុទ្ធតែជាព្រះពុទ្ធ
រូបច្រើនខ្លះ ។

ឥឡូវនេះ បើយើងឡើងទៅលើបន្ទាយក្រៅ ហើយដើរជុំវិញមើល
ទៅប្រាសាទជ្រុងទាំងបួន នៅយើងគ្មានសង្ស័យអ្វីសោះ រូបលោកេ-
ស្វរធំ ។ និងលេចឡើងដោយសារនាំឲ្យយើងស្គាល់បានយ៉ាងងាយ ។

ឯសេចក្តីយល់ឃើញនេះយ៉ាងដូច្នេះ គឺថាលោកេស្វរនោះជារូប

ទេវតា ដែលមានដៃជើងច្រើននៅអង្គរធំ ហើយអង្គរធំនេះ ដែលគេ
ស្មានថា បង្កសម្រាប់សាសនាសិវជាដ៏រាបអន្តរោះ កាលវេលាសាងនោះ
គេហង្គសម្រាប់ពុទ្ធសាសនាទេ ។

សេចក្តីយល់ឃើញនេះ ទាស់គ្នាយ៉ាងធំ នឹងគំនិតដែលធ្លាប់ជឿមក
ហើយ ដែលយើងត្រូវតែរកសំអាងសំគាល់សេចក្តីយល់ឃើញនេះ ដោយរក
រឿងប្រវែងហាលគ្នាមកអធិប្បាយ គឺថាយើងបានដឹងជាមានប្រាសាទ១១
ផ្សេងទៀត មានបែបផែនប្រវែងនឹងអង្គរធំដែរ ដែលហៅថាប្រាសាទ
បន្ទាយឆ្មារ ។

(មានគេហស្វែងប្រាយទៀត)

